ONVPHRII PA-NVINII VERONENSIS, FRATRIS EREMITAE, AVGVSTINIANI.

DE RITV SEPELIENDI MORTVOS APVD VETERES CHRI-STIANOS, ET EORVNDEM COE-METERIIS LIBER.

COLONIAE.
APVD MATERNVM CHOLINVM.
M. D. LXVIII.

Cum gratia & priuilegio Caes. Maiestatis.

MONALDO MONALDENSI CERVARIA VIRO ILLVSTRI, BASILICÆ VATICANAE CANONICO,

ONVPHRIVS PANVINIVS VERONENSIS, FRATER EREMITA Augustinianus, S. D.

Is qui de me benemereri non cessant, ego vicissim, vt mea conditio patitur, gratificari totis viribus contendo. Mihi verò nihil præterea relictum est, quo gratitudinis meæ argumenta demonstrarem, nisi vt eorum nomina meis quanquam tenuibus, accuratis tamen, & curiosis lucubratiunculis celebrarem. Quum verò constituerim, breues hosce commentariolos de ritu sepeliendi mortuos apud antiquos Christianos, & de eorundem cœmeterijs, publicare, ad historiæ pontificiæ cognitionem non alienos, & more iam recepto amico cuipiam nuncupare, Tu vnus occurristi, qui in hisce studijs versatus, generis splendori, qui summus est, animi moderationem, & incredibilem pietatem adiunxisti. Familiam enim tuam, inter prouinciæ Etruriæ primarias fuisse patriæ tuæ Vrbis veteris, monumenta publica docent, vetusti'que Italiæ annales profitentur. Dantes vir clarissimus in egregio illo opere, quod comœdiam inscripsit, commemorat, quæ per sexcentos ferè annos perpetua serie viros principes procreauit: patriæ suæ Orbiti principatum quàm diuturnum obtinuit, multos ecclesiæ Dei prælatos subministrauit, atque earum familiarum, quæ nunc (hoc fortunæ proprium, hæc eius vis est) summum claritatis. & potentiæ locum tenent, proceribus incrementa futuræ magnitudinis & gloriæ tribuit. Tu verò eandem nobilitatem excipiens, ipsam moribus, assiduo litteratorum studio, litteratorum amore, & liberalitate, qua priuatorum fortunam excedis, excoluisti. Quib. rebus dignus à me existimatus es, cuius nomine non hæc breuia, sed longe maiora commentaria in manus hominum exirent. Hæc tamen modò tuo nomine emisi, etsi non dignum fortasse tua virtute munus, vt tamen meæ erga te obseruantiæ aliquod apertum modò argumentum extaret, quem excolendæ virtuti natum, Deus Optimus Maximus sospitet. Vale. Romæ Kalendas Octob. Anno M. D. LXVII.

ONVPHRII PANVINII VERONENSIS FRATRIS EREMITAE AVGVSTINIANI

De ritu ſepeliendi mortuos apud veteres Chriſtianos & eorundem cœmeterijs Liber.

PRÆFATIO.

Pud omnes gentes Romanas, Græcas, Hebræas, Ægyptias, & aliàs Barbaras nationes, ſtatos, ſolennesque ſepeliendorum mortuorum ritus, & cærimonias fuiſſe in libris, quos LX. Antiquitatum Romanorum ſcripſi, diffuſe oſtendi, ſingulasq́; commentarijs, & tabellis æneis, res ipſas exprimentibus, illuſtraui. Quod ſi profanos ſepulchrorum ritus memoriæ commendaui, ſacras veterum Chriſtianorum in eadem re, pulcherrimasq́; obſeruationes, quas paſsim annotaui, ſilentio præterire nefas eſſe duxi. De quibus iam iuſtum commentarium feci, quod in epitoma hic redactum, communi ſtudioſorum vtilitati publicare conſtitui. In quo breuiſsimè, quæ ſancti patres noſtri antiqui religionis Chriſtianæ propagatores, de ſepeliendi ritu ſcripſerint, aperiam. De religioſis igitur ſepulturæ Chriſtianorum cærimonijs diſputaturus, ab hominis Chriſtiani ægrotantis actis ſolennibus incipere operepretium videtur, deinde aliqua proſequar, quæ ad hoc argumentum conuenientia eſſe iudicabo.

DE CONFESSIONIS, EVCHARISTIÆ, ET EXTREMÆ VNCTIONIS SACRAmentis, animæque morituri commendatione. Cap. I.

OMINEM Chriſtianum ægrotantem presbyteros Eccleſiæ vſque ab apoſtolorum temporibus viſitaſſe, pro eo oraſſe, ipſius confitentis peccata audiſſe, & dimiſiſſe, euchariſtiam porrexiſſe, extremæque vnctionis Sacramento donaſſe, docent tum S. Iacobus apoſtolus, tum alij patres Apoſtolorum temporibus vicini. Ille quidem epiſtolæ catholicæ cap. V. ſic pœnitentiam, & extremam vnctionem commemorat: Infirmatur quis in Vobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur eis, Confeſsione ſcilicet peccatorum: quam quum ſæpe, tum extremo vitæ facere ſolitos fuiſſe, idem B. Iacobus innuit, quum ſubijcit: Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. Multum enim valet deprecatio iuſti aſsidua. De Confeſsione paſsim omni tempore vſurpata Actorum cap. XIX. Multi credentium veniebant confitentes, & annuntiantes peccata ſua. Eandem veteres patres Diui Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius, item Sozomenus, & alij ſæpe commemorant. Ludouicus Pius imperator ægrotus quotidie Confeſsionis ſuæ munus, ſacrificiumque ſpiritus contribulati, & cordis humiliati, Deo offerebat. Annonius ex Ademaro libro V. cap. XIX. de rebus geſtis Francorum. De ſacramento Euchariſtiæ paulò ante obitum

tum ſumpto, extat exemplum apud Euſebium in hiſtoria eccleſiaſtica lib. V. cap. XIIII. de Serapione, qui non niſi ea ſuſcepta mori potuit. Verba ſunt hæc: Serapio quidam erat apud nos fidelis ſenex, qui diu quidem inculpatè vixerat, in perſecutione verò ceciderat. Hic ſæpenumero recipi petierat, verùm nemo illi attenderat, ſacrificauerat enim. In morbo autem conſtitutus, totum triduum mutus, & ſenſuum facultate deſtitutus manſit. Pòſt vbi quarto die nonnihil conualuiſſet, nepoti ex filia ad ſe vocato dixit: Quouſq; ô fili detinetis me? Obſecro properate, & me velociter abſoluite. Voca ad me aliquem ex presbyteris. quibus dictis, iterum obmutuit. Cucurrit puer ad presbyterum, erat autem nox. Presbyter ægrotabat, ideoq; ire cum puero non poterat. Quoniam verò mãdaueraſti morituros, ſi petant, & maximè ſi etiam antè ſuppliciter petierunt, admitti debere, vt ſpe bona fulti migrent, parum Euchariſtiæ puero dedit, iuſsitq;, vt id infunderet, & in os ſenis inſtillaret. Puer redit, adferens Euchariſtiam. Cum autem è vicino eſſet, antequam ingrederetur, rurſus Serapion: Venis (inquit) fili? Presbyter quidem venire nõ poteſt, tu verò cõfeſtim facito, quod ille pręcepit, meq; dimitte. Infudit puer, ac ſimul ori ſenis inſtillauit. Qui cum parum guſtaſſet, mox ſpiritum reddidit. An non perſpicue ſenex hîc tantiſper detentus fuit, donec abſolueretur, & à peccato liberatus, coram multis quæ fecerat confiteri poſſet: ita Dionyſius Alexandrinus epũs apud Euſebiũ. Refert Gregorius Nazianzenus in oratione in funere patris, patrem ſuũ ſacerdotẽ ardentiſsima & diuturna febri exhauſtum, ab ancilla aliquando ſinaxis tempore deductum manu in conuentum eccleſiaſticũ, in quo pro more Euchariſtiam, ſed paucißimis, & quibus tum per morbum potuit verbis conſecratam, alijs & diſtribuerit, & ex ea participarit ipſe quoq;. Reuerſus verò ad lectum, ciboque parum ac ſomno refectum, melius ſtatim habuiſſe, ac priſtinæ tandem ſanitati ex integro fuiſſe reſtitutum. Tale quiddam & de ſorore ſua Gorgonia recitat in oratione in funere ſororis. Hoc verò de fratre ſuo Satyro Ambroſius commemorat in oratione in funere eiuſdem: Priuſquam (inquit) perfectionibus eſſet initiatus myſterijs, in naufragio cõſtitutus, cum ea qua veheretur nauis ſcopuloſo illiſa vado, & vrgentibus hinc atque hinc fluctibus ſolueretur, non mortem metuens, ſed ne vacuus myſterij exiret è vita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit, non vt curioſos oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in oratorio, & oratorium inuoluit in collo, atq; ita ſe deiecit in mare, & ſeruatus eſt. Carolus Magnus paulò ante obitum ſacratiſsimam ſuſcepit Euchariſtiam, vt tradit in eius vita Eginardus. Ludouici Pij Imperatoris ægrotantis cibus fuit per XL. dies Dominicum corpus: Annonius ex Ademaro libro V. cap. XIX. de rebus geſtis Francorum. Haymo in IIII. cap. I. ad Theſſalonicenſes. Qui ſigno crucis ſunt muniti, atque ſacramento corporis & ſanguinis eius, in die mortis, illi venient cum Chriſto in gloria ad iudicium. Idiota cap. XX. de ſancta Maria virgine, petit à Deo, vt ſibi concedat in hora mortis deuotam euchariſtiæ ſuſceptionem, quæ quia nos pro via ad aliã vitam euntes confirmat, viaticũ appellatur. Extremæ vnctionis regulas Innocentius papa epiſt. I. ad Decentium Eugubinum epiſcopum cap. VIII. tradit ſic: Sanè quoniam de hoc ſicut de cæteris conſulere nos voluit dilectio tua, adiecit etiam filius meus Cæleſtinus diaconus in epiſtola ſua, eſſe à tua dilectione poſitũ illud, quod in beati apoſtoli Iacobi epiſtola cõſcriptum eſt: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & ſuſcitabit illum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei. Quod non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui ſancto oleo chriſmatis perungi poſſunt, quo ab epiſcopo confecto, non ſolum ſacerdotibus, ſed

omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo. Cæterùm illud superfluum videmus adiectum, vt de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cęterùm si episcopus, aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum & benedicere, & tangere chrismate sine cunctatione potest, cuius est ipsum Chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi? Gregorius Turonensis episcopus historiarum lib. VI. cap. VII. auctor est, Hospitium oleo benedicto vsum esse in sanationibus infirmorum miraculosis. Hospitius (inquit) apprehensa manu cæsarie cuiusdam ægroti, attraxit caput illius in fenestram, assumptoque oleo benedictione sanctificato tenens manu sinistra linguam eius, ori verticiq; capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Iesu Christi aperiantur aures tuæ, reseretque os tuum virtus illa, quæ quondam ab homine surdo & muto noxium deiecit dæmonium. Et hæc dicens interrogat nomen. Ille verò clara voce ait, Sic dicor. Cùm hæc vidisset diaconus, ait: Gratias tibi immensas refero Christe, qui talia per filium tuum dignaris ostendere. Synodus Cabilonensis cap. XLVIII. Secundum beati Iacobi apostoli documentum. Cui etiam decreta patrum consonant, infirmi oleo quod ab episcopis benedicitur, à presbyteris vngi debent. Sic enim ait: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in pecatis sit, dimittentur ei. Nõ est itaque parui pendenda huiusmodi medicina, quæ animæ corporisque medetur lãguoribꝰ. Et Beda lib. II. cap. VI. in Marcum, ægrotos oleo consecrato inungi solitos indicat. Carolus Magnus constituit, vt presbyter in ampulla oleum ferat ad inungendum infirmos, lib. I. cap. CLVI. de legibus Francorum. Haymo super euangelia de ægrotantium vnctione per oleum à Pontifice benedictum affirmat, quòd ab Apostolis sit ea consuetudo ecclesiæ tradita, quæ vsque ad nostra tempora continuata, nouissimè in Concilio Tridentino vnum ex septem ecclesiæ sacramentis esse contra hæreticorum sententiam, confirmatum est. D. Gregorius homilia Euangeliorum XXXV. auctor est, morem suo tempore fuisse, vt homines ad morientes, quos sanctè vixisse existimarunt, in agone positos cucurrerint, eisque animas suas commendauerint: Stephanum (inquit) patrem monasterij Reatinæ Vrbis virum sanctum, quum dies mortis egredi de corpore vrgeret, conuenerunt multi, vt tam sanctæ animæ de hoc mundo recedenti suas animas commendarent. Idem refert homilia XXXVII. solitos esse orare pro ijs, qui animam iam cogerent. Monachus quidam cùm extremum diem ageret, conuenerunt fratres, vt egressum illius orendo protegerent. Qui tanto pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam videbãt sub celeritate discedere. Episcopi etiam & presbyteri solebant ægrotantes visitare, vt passim ex antiquis historijs constat. Tradit Metaphrastes: Ioannem Eleemosynarium episcopum Alexandrinum magna cura ad ægrotos accessisse, ac sæpe oculos morientium suis manibus clausisse. Quid verò pręterea apud ægrotos sacerdotes egerint, ex ijsdem monumẽtis intelligitur. De Adunato in gestis Metensium episcoporum scribitur, quòd astantes circa lectum eius euangelia legerint, & Psalmos, hymnosq; cecinerint. Apud Audomarũ verò preces fecerunt ad Deum, quibus animam ægrotantis Deo commendarunt. Vincentius lib. XXIII. cap. CVIII. Sic quoq; confessiones interdum flagitarunt ab ægrotis, illisq; Eucharistiæ sacramentũ exhibuerunt, vt idem Vincentius lib. XXIII. cap. XCV. tradit de Philiberto. Et in gestis Metensium extat formula cõfessionis, quam Amatus ante agonem recitasse dicitur, his verbis: Amatꝰ antequã ani-

animam exhalaret iussit, sibi prælegi epistolā papæ Leonis ad Flauianum, in qua fides catholica cōtinetur. Et prælecta dixit: Sic credo. Trinitas ineffabilis: sic confiteor. Deus omnipotens: ita de te sentio, Fili Dei Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es venire in hunc mundum, sic de te intelligo: Deus æterne spiritus sancte, vnum Deum in trinitate, trinumq; in vnitate cōfiteor. Ita edoctus de tua sentio incarnatione pijssime Christe, quòd assumpta carne sint duæ naturæ vnitæ in vnā personam. Ludouicus Pius imperator moriens, Diogenē episcopū Metensem accersiuit, & ab eo benedictionē petijt. Annonius cap. xix. lib. V. Morientes testamentum cōdere solebant, & aliquot ex suis facultatibus ecclesiæ relinquere, quod testatur S. Gregorius epistola VI. libri VIII. vbi ait: Quendam testatorem duas vncias substantiæ suæ ecclesiæ sancti Gregorij legasse, vbi sepeliri voluit.

DE CORPORE MORTVO. Cap. II.

VEteres Christiani hominē, vt primùm mortuus esset, lauabant. Actorū cap. IX. Quū Tabithā Dorcadem mortuam lauassent, eius corpus in cænaculo posuerūt. In historia de pestilentia Alexandrina Dionysius episcopus ad Hieracē scribit de Christianorū funeribus: Sanctorū corpora supinis manibus ac sinu exceperunt, oculos depresserunt, ora clauserunt vnanimes, & pariter affecti strictim complexi sunt, lauerunt, & ad sepulturā ornarunt, Eusebius lib. vij. cap. xxij. Hic vsus mortuorū corpore ante humationē lauandi vsq; ad nostra tempora permansit. In Gallijs eum morem fuisse refert S. Gregorius Turonensis in libro de gloria confessorum cap. CIIII. Item in vitis Patrum cap. CX.

DE EXPOSITIONE CORPORIS MORTVI. Cap. III.

CAdauer lotum & purgatum in Cœnaculis, & domus publica parte exponebant Actorū cap. IX. Tabithę Dorcadis mortuæ corpus lotum in Cœnaculo exposuerunt. Corpus Caroli Magni more solenni lotum & curatū maximo totius populi luctu in ecclesia Aquisgranēsi expositū, & sepultū est. Ex Eginardo Abbas Vrspergēsis. Tertullianus in libro de anima auctor est, mortuos oratione à presbyteris cōponi cōsueuisse. In Cōcilio Antisiodorēsi decretū quoddā extat, ne mortuis Eucharistia, aut osculū daretur, ne velo aut pallijs corpora eorū inuoluerentur, canone XII.

DE PLANCTV, ET ATRA VESTE. Cap. IIII.

PLanctus, lachrymas, & lamētationes super mortuos antiquos Christianos fecisse, testis est Lucas Actorum cap. V. Curauerunt (inquit) Stephanū viri timorati, & fecerunt planctū magnū super eum. Plorantes verò super mortuos spe resurrectionis consolatur beatus Paulus Apostolus ad Thessalonicenses prima epistola cap. IIII. Origenes libro III. cōmentariorū in Iob cōsuetudinē super mortuos lugēdi fuisse refert. Luctus (inquit) mortui fit septē diebus, & septē noctibus. D. Cyprianus in sermone de mortalitate mentionē facit atri, vel lugubris amictus, vbi fratres defunctos lugeri aut plāgi omnino prohibet sic: Nobis sæpe reuelatū est, fratres nostros nō esse lugēdos accersione Dominica de sæculo liberatos, cū sciamus nō eos amitti, sed præmitti: recedētes præcedere, vt proficiscentes desiderari eos debere non plangi: neq; accipiendas esse hic atras vestes, quādo illi ibi indumēta alba iam sumpserint, occasionem dandam nō esse gētibus, vt nos merito, ac iure reprehēdant, quod quos viuere apud Deum dicimus vt extinctos, & perditos lugeamus, &c. In luctu quosdā peculiares gestus adhibuerunt. Et aperte dicit diuus Ioānes Chrysostomus eos eructasse brachia, capillos scidisse, laniasse genas, brachia nudasse, & nigris se vestibus amicisse. Quæ omnia reprehendit, aitque: se quidem non prohibere mortuos lugere, sed impudenter lugere, nec lachrymare super defunctum id improbandum, esse homilia LXI. in XI. cap. Ioannis. Item in exhortatione morali sermone III. in I. ad Philippenses caput.

Et homilia IIII. in cap. II. ad Hebreos repræhendit morē, qui tempore suo inoleuerat, quod aliquas mulieres lugentes conducerēt, minaturq; se eiusmodi homines ecclesia eiecturum. In Gallijs in mortuorum funeribus vestem lugubrem viros & mulieres assumpsisse refert Gregorius Turonensis libro V. hist. cap. XXXIIII. Metaphrastes funera hominum cum multorum lamentatione, eiulatu, & planctu deducta fuisse tradit. Alcuinus in XII. cap. ecclesiastici: Cùm homo dissolutus fuerit, tunc reuertetur in terram suam ad sepulchrū exequijs rite celebratis & finitis, plangentium in platea circa sepulchrum turba præcedente.

DE RITV EFFERENDI MORTVVM. Cap. V.

Ortuos ex domo ad sepulturam ad eum vsum antiquitus adscripti iuuenes efferebant. Actorum cap. V. ait Petrus Sapphyræ: Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum Ananiam ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes iuuenes inuenerunt Sapphyram mortuā, & sepelierunt eam ad virum suum. Posterioribus temporibus summi viri sanctorum hominum corpora extulerunt. Eutychianus Papa CCCXLII. martyres manu sua sepeliuit. Gregorius Nazianzenus tradit, Basilij Magni funus in lectulo aliorum sanctorum manu elatum fuisse. Epiphanius libro III. tomo I. hæresi LXXI. auctor est, Georgium Alexandriæ Episcopū certo numero lecticas & feretra constituisse, quib⁹ mortuorū corpora efferrētur. Inter efferendū lumina, & cerei accēsi & psalmi Dauid modulis lugubribus, & luctu permixti, canebantur, vt in eadem oratione de libitina sācti Basilij Nazianzenus refert. Qui in oratione infamatrice in Iulianū de funere Constantij Imperatoris loquens: Constantius (inquit) communibus omnium elatus est laudibus, ac pompis, ijsque venerandis, ac nostris, nec non cantibus tota nocte resonantibus, ac luminibus accensis, quibus Christiani transitum honorare pium censemus, panegyrisque post mortem dicta est, & corporis facta deportatio cum comitatione. Eadem ferè de Imperatoris Constantini pompa funebri Eusebius in eius vita libro IIII. indicauit. Cadauer (inquit) in capsula collocatum, & purpureo tegmine coopertum, Constantinopolim deportatum est, & in basilica sub altissimis gradibus depositum, luminibus super candelabris aureis circum circa accensis, inde deductum in aliud templum, vbi conditum est. Turba frequēs omnis generis hominum sequuta est, ac preces cum fletu pro anima Imperatoris fudit. Diuus Hieronymus in Epitaphio Paulæ matris: Sacerdotes lampades, cæreosq; prætulerunt funeri. Et in epistola ad Eustochium de obitu Paulæ: Ex hinc non vlulatus, non planctus, vt inter sæculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Translata est Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cum alij Pontifices lampades cereosq; præferrent, alij chorospsallentium ducerent, in media ecclesia speluncæ saluatoris est posita. Tota ad funus eius Palęstinarum Vrbium turba conuenit, monachi, virgines, viduæ, pauperes, Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter ecclesiam, & iuxta specum domini conderetur, sed per omnem hebdomadam cunctis, qui venerant suum funus & proprias credentibus lachrymas. Et in epistola ad Oceanum de funere Fabiæ Romanæ: Iam fama volat tanti prænuncia luctus, totius Vrbis populū ad exequias congregabat, & sonabāt psalmi, & aurata tecta tēplorū reboans in sublime quatiebāt alleluia. Hîc iuuenū chor⁹, illic senū. Audio præcedentiū turmas, & cateruatim, in exequijs eius multitudinē cōfluentē, nō plateæ, nō porticus, nō imminētia desuper tecta,

tecta, capere poterant prospectantes. Ioannes Chrysostomus homilia IIII. in II. caput ad Hebræos: Dic mihi? quid volunt istæ splendidæ lampades, quid hymni? & paulò infra: Cogita quid psallas in illo tempore. Reuertere (inquis) anima in requiem tuam, quia Deus bene fecit tibi. Item: Non timebo mala, quia tu mecum es. Et homilia LXI. affirmat, Honorem mortuo non esse fletum, non eiulatum, sed hymnos, & psalmos, & optimam vitam. In Gallijs quoque mos fuit, turbas psallentium cum cereis funera deduxisse, ita cadauer Chrotildis Francorum Reginæ psallentium multitudine comitante sepultum est Parisijs, vt ait Gregorius Turonensis hist. libro IIII. cap. I. Qui etiam libro VIII. cap. X. refert, Clodouei corpus à Rege Guntharanno cum clero, populo & cereis sepulchro mandatum fuisse. Beda libro IIII. cap. XXIII. Tintinnabulis, vel campanis populum conuocari solitum fuisse tradit ad funerum deductionem. Sanctimonialis femina Begu audiuit subito in aëre notum campanæ sonum, quo ad orationes excitari, vel conuocari solebant, cùm quis eorum de sæculo fuisset euocatus, &c. Funeri Romani Pontificis presbyteros, & diaconos sanctæ Romanæ ecclesiæ interesse debere, statuit Benedictus III. Papa. Bibliothecarius.

DE MODO SEPELIENDI CHRISTIANOS. Cap. VI.

Religione Christiana paulatim crescente, multa sancti homines pro Christianorum sepultura cœmeteria fabricarunt, quibus certis, statisque honestis ritibus, eadem corpora reconderent: hominis enim sepulchrum perpetuo magni fecerunt, caussas reddunt Origenes & diuus Augustinus. Scribit enim ille libro V. contra Celsum: Humana corpora, vt animæ domicilia, & sanctioris præcipuæ, haud quaquam sunt reijcienda, quippe quæ, ex optimarum legum permissu cum honoribus, qui haberi his possunt, & sepultura dignantur. Et libro VIII. contra eundem: Rationalem animam honorare didicimus, & huius organa sepulchro honorifice demandare. Augustinus libro I. cap. XIII. de ciuitate Dei: Nec ideo tamen contemnenda, & abijcienda sunt corpora defunctorum, maximeque iustorum, atque fidelium, quibus tanquam organis, & vasis ad omnia bona opera sanctus vsus est Spiritus. Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius, atque coniunctius, quàm quælibet indumenta gestamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinent, vnde & antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, & exequiæ celebratæ, & sepultura prouisa, ipsique dum viuerent de sepeliendis, vel etiam transferendis suis corporibus filijs mandauerunt. Has igitur ob caussas hominum corpora veteres terræ mandarunt. Et quidem non sine periculo Christiani sæpius martyrum corpora reuerenter, & religiose sepeliebant. Quod Asterij ciuis Romani diuitis, nobilis, patricij, senatoris, & Imperatorum propinqui exemplum testatur: qui quum Marinum martyrem Cæsareæ Cappadociæ capite plexum (vt auctor est Eusebius libro VII. cap. XVI.) sepelisset, eo facto, & ipse capite cæsus est. Cùm in consumatione martyris Marini Asterius (inquit) adesset, corpus illius capite truncum humeris suis, splendidoq;, & pretioso indumento impositum detulit, & splendidissimè, quantum conueniebat sepulturæ tradidit, & honorē quē martyri detulit, continuo ipse martyr assequitur. Origenes libro I. commētariorū in Iob, meminit pretiosi vestitus, quo

mor-

mortui ornati in terram conditi sunt. Quem si quis pro consuetudine mortui amici corpori inuoluendo mittere constituisset, priùs conscindebat, ne eo ab improbis subrepto, corpus irreuerenter abijceretur. Eutychianus Papa (auctore Damaso) constituit, vt quicunq; fidelium martyrem sepeliret, id sine dalmatica, aut collobio purpurato nullatenus faceret, & manibus suis per diuersa loca CCCXLII. martyres sepeliuit. Prudentius, quæ in ecclesijs Occidentalibus in vestiendis, & vngendis defunctorum corporibus fieri solita essent, breuissimè explicat in hymno in exequijs defunctorum sic:

Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat
Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est,
Aspersaq; myrrha Sabæo,
Corpus medicamine seruat.
Quid nam sibi saxa cauata?
Quid pulchra uolunt monumenta?
Res quod nisi creditur illis
Non mortua sed data somno.

Sanctus Gregorius Papa in Cantica: Mortuorum corpora myrrha condita fuisse tradit, ne putrescerent. Annonius corpora defunctorum magna cura vncta, & aromatibus condita fuisse refert libro IIII. cap. XXXIII. Potentiores quidam cum ornamentis & auro sepeliebantur. Sic sepulta fuit Maria vxor Imperatoris Honorij Romæ, sic propinqua quædam vxoris Guntarani regis Francorum in ecclesia Metensi. Turonensis libro VIII. cap. XXI. Inter deponendum in sepulchro defunctum præcationes habitas esse intelligitur ex oratione Nanzianzeni pro Cæsario fratre, quarum exemplum habetur in fine eiusdem orationis. Diuus Augustinus, homines diuites, qui nimis magnos faciebant in funeribus sumptus reprehendit libro I. cap. XII. de ciuitate Dei, curationemq; funeris, sepulturæ conditionem, exequiarum pompam, magis viuorum solatia, quàm subsidia mortuorum esse tradit. Eandem rem etiam D. Ioannes Chrysostomus arguit. Refert diuus Gregorius moris fuisse suo tempore, quod funera Pontificum Romanorum solerent dalmaticis contigi, quas post sepulturam populus concisas reuerentiæ caussa seruare solebat. Quem morem ipse improbat. Indignum enim esse scribit, cùm multa adsint ab Apostolorũ, & martyrum corporibus velamina, à peccatorum corporibus sumi quod asseruaretur. Statuit igitur vt feretrum, quo Romani Pontificis corpus ad sepeliendum ducebatur, nullo tegmine velaretur, libro XII. in Cõcilij cuiusdam Romani ab se congregati actionibus. Illud etiam inoleuisse videtur, vt Episcopi aliquid pro sepultura acciperent, quam rem Massalino Episcopo prohibet Diuus Gregorius, præcipitque, ne pretium pro sepultura accipiat libro VII. ep. IIII. & LV. Quum tamen sponte pro luminaribus in templo aliquid voluerint hæredes dare, vt id licitum sit accipere, statuit.

DE SEPVLCHRIS ET EPITAPHIIS.
Cap. VII.

In cœmeterijs (de quibus infra dicam) erãt priuatorum sepulchra marmorea, lateritata, & loculos habentia, in quibus Christiani sepeliebantur. Ex sepulchris verò quædam fuisse hæreditaria, quædam donatitia, ex eo apparet, quod de vtrisque mentio extat. De hæreditarijs D. Hieronymus in epistola ad Marcellam, de donaticijs Nazianzenus in oratione funebri Cæsarij fratris mentionem faciunt.

unt. Sepulchrum, inquit, à nobis Cæsarius donum habet, quod parentibus ac senectuti in tempore suo fuerat præparatum. Nicephorus libro VIII. cap. XIII. scribit Helenam Augustam Hierosolymis agrum figuli parari curauisse ad peregrinorum & aduenarum sepulturam. Diuus Hieronymus ad Pammachium de obitu Paulinæ vxoris: Cæteri (inquit) mariti super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia, floresq; purpureos, & dolorem pectoris his officijs consolantur. Quod Prudentius in hymno de exequijs mortuorum repetit:

Nos tecta fouebimus ossa
Violis, & fronde frequenti
Titulumq;, & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

Magna apud antiquos fuit cura & religio sepulchrorum, vt ex Sidonio intelligitur, qui tradit epistola ad Secundũ libro III. se ipsum quũ aliquando interuenisset, ꝓhibuisse quosdam homines profanos à direptione sepulchrorũ, sumpto de ipsis supplicio, quia inter alia proaui sui tumulũ violasset. Magnifica sepulchra veteres extruxisse, ex homilia Ioãnis Chrysostomi LXXIX. in XVII. caput Ioannes intelligitur. Cæterùm quum antiquitùs tantum extra vrbem in Cœmiterijs hominum corpora sepelirētur, pace ecclesiæ data intra Vrbes ad templorum limina, postea in ipsis tẽplis sepeliri mos inualuit. Constãtinus in porticu tẽpli apostolorũ Constantinopoli: Honorius in porticu templi sancti Petri Romæ, eius vxor intra idẽ templũ sepulti sunt: Rotharis rex Longobardorũ Ticini in sancti Ioãnis Baptistæ, Clodoueus Francorum Rex Parisijs in templo Apostolorum, Clotharius Rex Parisijs in basilica sancti Vincentij, Brunchildis Regina Francorum apud Heduam in æde Sancti Martini, Carolus Martellus, & eius filius Pipinus in templo sancti Dionysij Parisijs. Carolus Magnus Imperator in ecclesia sanctæ Mariæ Aquisgrani. Hludouicus Pius Imperator in basilica sancti Arnulfi Mesis. Macedonius Constantinopolitanus Episcopus apud Gangras exul moriens, in templo sancti Gallinici martyris, Diuus Benedictus Abbas Casinas in basilica sancti Ioannis Baptistæ conditi sunt. Eorum enim, qui pietatis laude, aut rerum gestarum magnitudine celebriores fuerunt, corpora in templis tumularunt. Sic Leo, Simplicius, Gelasius, Anastasius II. Symmachus, Hormisda, & reliqui deinceps Romani Pontifices ad sanctum Petrum Apostolum sunt tumulati: Ioannes Papa Rauennæ, Agapetus Constantinopoli translati, Romæ in eodem templo sepulti sunt. Iustinianus Imperator Constantinopoli basilicam sanctorum Apostolorũ extruxit, in quo Imperatores, & Patriarchæ locum sepulturæ haberent. Euagrius libro III. cap. XXXI. Cæterùm sepulchra marmorea fuisse Gregorius Turonensis de gloria confessorum cap. XLII. testatur. Sepulchrorum loca sacerdotali benedictione consecrata fuisse ait idem Gregorius libro eodem cap. CVI. Nobiliũ sepulchris lychnuchos suspendere solebant, quod libro IIII. cap. XXX. exponit Turonensis, qui scribit Glasuintæ Reginæ Francorum lychnum fune fracto dilapsum esse. Ignatius in vita Tarasij ait: Mulieres profluuio sanguinis laborantes ex lampade ad sepulchrum Tarasij Patriarchæ Constantinopolitani lucente, hausisse oleum, & sanatas esse. In primo Concilio Bracarensi decretum legitur, ne corpora defunctorum intra basilicas sanctorum tumulentur, sed fiant omnes sepulturæ extra ciuitatem, cap. XXXVI. Sepulchris Christianorum epitaphia affigebantur, de quibus meminit Prudentius in passione sancti Hippolyti Episcopi, & martyris.

Innumeros cineres sanctorum Romula in Vrbe,
Vidimus Christi Valeriane sacer
Incisos tumulos, titulos, & singula quæuis

No-

Nomina difficile est ut replicare queam.
Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur
Martyris, aut nomen, aut epigramma aliquot.

Extant adhuc multa sanctorum martyrum epitaphia carmine facta, quibus Damasus Papa eorum sepulchra exornauit. Reliquorum etiam hominum sepulchris epitaphia addiderunt, quorum infinita penè ante mille annos videntur per Vrbis Romæ ecclesiarum pauimenta. Nam his, qui de republica Christiana benemeriti erant, epitaphia addi solere, & sepulchrum, monumenta, titulosque statuta fuisse à Christianis, ait Paulus diaconus libro III. cap. IX. historiæ Longobardorum. Post pacem Christianis datam, multos ex imperito vulgo in cœmeterijs luxuriose bibisse, imò etiam ipsis cadaueribus exhibitas epulas. Quas voracitates, & ebrietates perinde ac religiosas habitas, disertè Augustinus reprehendit libro primo de moribus ecclesiæ cap. XXXIIII. & epistola LXIIII. ad Aurelium Carthaginensem Episcopum, vbi ita ait: Commessationes & ebrietates ita concessæ, & licitæ putantur, vt in honorem etiam beatissimorum martyrum, non solum per dies solennes, sed etiam quotidie celebrētur. Arceatur igitur tantum dedecus de sanctorum corporum sepulchris, de locis sacrorum, de domibus orationum, addiditque eum abusum in Italia & alijs prouincijs aut nunquam fuisse, aut exortum episcoporum diligentia sublatum esse. Et paulò infra: Sed quum istæ in cœmeterijs ebrietates, & luxuriosa conuiuia, non solum honores martyrum à carnali & imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum, mihi videtur facilius illic dissuaderi posse istam fœditatem ac turpitudinem, si etiam de scripturis prohibeatur. Longobardos Christianos in locis defunctorum trabes erexisse, vt quisq; sciret, quo in loco sui iacerent, auctor est Paulus diaconus, libro V. cap. XIII. de rebus gestis Longobardorum. Sepulturas vendi, & laicos in ecclesijs sepeliri vetat synodus Triburiensis cap. XV. Hincmarus Remensis Episcopus cur non sint vendenda sepulchra addit rationem: quòd sit terra illa concessa putredini, & non deceat de alieno luctu facere compendium, in epistola ad ecclesiam Tornacensem.

DE ORATIONIBVS FVNEBRIBVS. Cap. VIII.

Æterùm antequam mortuorum corpora humi mandarent, orationes de eorum vita haberi solitas, ex Eusebio, Nazianzeno, & Socrate clarū est. Eusebius enim Constantinum, Nazianzenus fratres Cæsarium & Basilium, Gregorius Meletium Antiochenum Episcopum (vt ait Socrates libro V. cap. IX.) mortuos orationibus funebribus laudarunt.

DE ELEEMOSYNIS PRO MORTVIS. Cap. IX.

Condito, & curato funere, dabantur eleemosynæ. Origenes libro III. in Iob: Conuocantur (inquit) in anniuersarijs diebus memoriæ, vel parentum defunctorum, seu amicorum, seu quorumcunque, qui in fide discessissent, sacerdotes simul, & laici, atque in eo cœtu primùm mortuis, quòd in fide discessissent, gratulantur, & sibi pium & tranquillum exitum quisque precatur, postea conferuntur eleemosynæ, vel oblationes, quæ in pauperes, qui simul tum adsunt, pupillos, & viduas distribuuntur. Hieronymus ad Pammachium de obitu Paulinæ vxoris: Pammachius noster sanctam Fauillam, ossaque veneranda Paullinæ eleemosynæ balsamis rigat, his pigmentis, atque odoribus fouet cineres quiescentes, sciens

quia scriptum est: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum. Diuus Augustinus epistola LXIIII. ad Aurelium Carthaginiēsem Episcopum: Si quis in memorijs mortuorum aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget, ita nec deserere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non leuem cordis dolorem, & id celebrabitur in ecclesia, quod piè & honestè celebratur. Eadem propemodum refert D. Ioannes Chrysostomus in oratione de martyribus.

DE ORATIONIBVS, PRECIBVS, OBLATIONIBVS, sacrificijs, & diebus anniuersarijs pro animabus defunctorum. Cap. X.

TErtullianus in libro de corona militis: Oblationes pro defunctis, pro natalitijs annua die facimus. Et in libro de Monogamia: Enimvero pro anima eius oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius. Hinc anniuersariorum sacrorum pro defunctis cum eleemosynis origo, quæ apud nos perpetua instituuntur. Quam rem perinde ac nuper institutam hæretici hodie irrident. Diuus Cyprianus libro primo epistola IX. ad clerum Furnitanorum: Episcopi antecessores nostri religiose & salubriter prouidētes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, vel curā, clericū nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, vel sacrificiū pro dormitione eius celebraretur. Neq; enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes, & ministros voluit auocare. Et ideo Victor cùm contra formam nuper in Concilio à sacerdotibus datam Germinium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est, quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur, vt sacerdotum decretum religiose & necessariè factum seruetur à nobis. Eusebius libro IIII. de vita Constantini: Turba frequens omnis generis hominum funus Imperatoris Constantini secuta est, ac preces cū fletu pro anima Imperatoris fudit. Diuus Augustin9 lib. IX. confessionum cap. XI. de sancta Monica matre sua moriente loquens, ait: Illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei vbi fueritis. Et cap. XII. In eis precibus, quas tibi fudimus cùm offerretur pro ea sacrificium pretij nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere, nunquam fleui. Precum, & eleemosynarum pro defunctorum animabus mentionem faciunt D. Ioannes Chrysostomus homilia LXI. in XI. cap. Ioannis, & sermone III. in primum caput ad Philippenses: Item Diuus Aurelius Augustinus epistola LXIIII. ad Aurelium Episcopum Carthaginiensem, sic: Oblationes pro spiritibus dormientium, quas vere aliquid adiuuare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Tradit Metaphrastes, Io. eleemosynarium præcepisse, impigre fieri oblationes, & sacrificia pro defunctis. Sic de Tuma presbytero Bedas scribit, quòd in monasterio Tumiaiestir pro fratre suo, quem in bello interfectum putarat, sæpius Missas celebrarit, pro absolutione animæ eius: sicq; factum, vt is in bello à nemine vinci posset. Hoc miraculo permoti alij, similiter pro illis, qui de sæculo migrarant, oblationis sacræ victimas tulerunt, edocti sacrificium missæ ad redemptionem animæ & corporis valere, In historiæ ecclesiasticæ libro quarto cap. XXII. Collectas pro defunctis fecerunt, quod eas mortuis ad redemptionem animæ prodesse crediderint, vt docuit Ioannes Eleemosynarius, teste Vincentio libro XXII. cap. CX. Hincmarus Remensis Episcopus ait in epistola ad Tornacensem ecclesiam: Ab ami-

cis propinquis, hæredibus mortuorum ecclesijs, in quibus ipsi sepulti erant, offerri aliquid solitum esse, quum accipere quidem, sed non exigere liceat. De diebus verò VII. XXXIII. & XL. solennibus mortuorum pauca dicamus. In ecclesijs Occidentalibus celebris ob defuncti memoriam fuit dies XL. post obitum. Ambrosius in oratione funebri Theodosij Imperatoris: Eius principis, & proximi conclamauimus obitum, & nunc quadragesimum celebramus, sicut sanctus Ioseph patri suo Iacob quadraginta diebus humationis officia detulit. Vbi & de eius ritus varietate ista addidit: Alij tertium diem, & XXX. alij VII. & XL. obseruare cõsueuerũt. Idẽ in oratione de fide resurrectionis. Nunc die septima sepulchrũ adredimus, q dies symbolũ futuræ quietis est, quo in loco refert orationes, & exhortationes eo die haberi consueuisse: Narrat Diuus Gregorius in dialogis libro II. cap. XXIII. duas quasdam sanctimoniales petulanti laborasse lingua, sanctum Benedictum verò minitantem dixisse: Nisi correxeritis linguas vestras, excommunico vos. Mortuæ verò sunt mulieres, & in templo sepultæ. Cum autem tempore Missæ diaconus clamaret de more, si quis non communicat, det locum: vidit earum nutrix etiam istas sepultas mulieres surgere, atque de templo exire. Postea igitur oblatione pro defunctis facta, remanserunt in sepulchris. Scribit idem Pontifex quandam mulierculam pro suo marito in bello capto, & adducto, veluti pro mortuo, hostias hebdomadibus singulis curasse offerri, in euangelia homilia XXXVII. Recitat idem auctor Cassium Narniensis vrbis Episcopum, prope sancti Iuuenalis martyris sepuechrum quotidie obtulisse sacrificium pro defunctis & viuentibus, in euangelia homilia VII. Orationes, quibus animas mortuorum Deo commendant, commemorat Bedas libro IIII. cap. XXV. Gesta Episcoporum Metensium recitant de Clodulfo Episcopo, quòd ipsi sepulto, clerici eius per dies XXX. Missarum solennibus, orationibus, continuis vigilijs, & psalmodijs pietatis intuitu iusta persoluerunt. Impijs vero, neque loco solito iuxta cæteros Christianos tumulus datus, neque preces pro ijs exhibitæ, neque Missæ dictæ, aut psalmi cantati. Bedas libro V. cap. XV. Memorias defunctorum anniuersarijs orationibus, vigilijs, psalmorum laude, Missis celebrarunt, vt tradit idem Bedas libro tertio cap. II. qui refert ad crucem, quam Osuualdus in Anglia erexerat, fratres Hagustaldensis ecclesiæ quotãnis pridie ante illum diem, quo is occisus fuerat, vigilias cum plurima psalmorum laude continuasse, & victimam sacræ oblationis pro salute animæ eius offerri solitos fuisse. Oluuius quoq; Rex, in loco, vbi Osuinum Regem interfici curarat, eo nomine monasterium extruxit, vt quotidie preces pro vtriusque anima ibi fierent, teste Beda libro III. cap. II. Sic de Monialibus idem scribit, quòd expletis matutinis horis, quotidie ad fratrum sepulchra certas Deo laudes canere solerent, libro IIII. cap. VII. Aedisuualdus in epistola ad sanctum Bonifacium refert, memorias mortuorum annuersario die orationibus celebratas. Defunctorum nomina pro vt opportunitas anni exegerit, ex vtraque parte adducta fuisse. Ioannes Damascenus in sermone de defunctis affirmat, non tantum anniuersarias, sed etiam trigesimas, & quadragesimas in defunctorum vtilitatem cedere, ex auctoribus, Diuo Gregorio, & Dionysio, & alijs patribus, quam rem Apostolos approbasse tradit. S. Bonifacius in epistola ad Alderium abbatem pro dormientium fratrum animabus orare iubet, Leobgyta in epistola ad sanctum Bonifacium: Pro anima patris mei preces ad Deum offerre non renues. Carolus Magnus libro II. cap. XXXI. pro parentibus suis, & amicis orat, & pro ijs eleemosynas distribuit. Michaël, & Procopia Imperatores Tarasij memoriam anniuersaria die celebrarunt ad sepulchrum eius. Annales Constantinopolitani lib. XXIIII. Ex his igitur sanctorum patrum locis, ignem purgatorium esse satis apertè intelligitur, cuius præter alios vetustissimus auctor

Orige-

Origenes ita meminit Homilia II. in psalmum XXXVI. Est hoc (inquit) peccatum ira, vnum ex illis, quod ad ædificia adfert ligna, fœnum & stipulam. Et necesse est huiusmodi materias per ignem probari, ita vt permaneamus tandiu in igne, donec in nobis ligna iracundiæ consumãtur, & fœnum indignationis, & stipula verborum eorum, quæ huiusmodi vitijs exagitati pertulimus. Et homilia III. in eundem: Veniemus ad illum ignem, in quo vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit, & vt ego arbitror, omnes vos venire necesse est ad illum ignem, etiamsi Paulus aliquis sit, vel Petrus: venit tamen ad illum ignem, sed illi tales audiunt, etiamsi per ignem transeas flamma non vret te. Homilia octaua in Leuiticum asserit eos, qui peccatum commiserunt, quod neque in hoc, neque in futuro sæculo remittitur per duas septimanas manere immundos, sed tertia incipiente purgari ab immunditia. Homilia duodecima in Ezechielem: Nobis alia (inquit) seruantur tormenta, qui videmur credere, & in ipsa credulitate peccamus, ab eorũ supplicio, qui ne initium quidem credulitatis habuerunt. Et libro quinto contra Celsum: Singulos quibus per ignem, vel pœna sit simul, & medicatio adferenda ignis iste amburit, non tamen exurit, vt qui nil habent, quod per ignem sit absumendum. Plura dicit in eam sententiam ante, & post ea verba.

DE COEMETERIIS.
Cap. XI.

COEmeteria loca erant Christianorum sepulturæ speciatim assignata. Nam quemadmodum veteres tam antiquæ, quàm nouæ legis patres mortuos dormire dicebant (quod frequenter diuina scripta commemorant, vt illud: Dormiuit cum patribus suis in senectute bona: Et epistola prima ad Thessalonicenses cap. IIII. Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini) sic eorum sepulchra appellabant eo nomine, quòd significaret loca ad quietem & somnum comparata. Athenæus lib. IIII. ex Dosiadis, item libro IIII. τῶν κρητικῶν scribit apud Cretenses in singulis ciuitatibus fuisse quasdam ædes publicas, ad excipiendos peregrinos, quæ appellabantur cœmeteria. Sed Christiani hoc verbo pro sepulturæ locis (vt dixi) præcipuè vsi sunt. Veteres primitiuæ ecclesiæ patres sua cœmeteria habuerunt, in quibus Christianorũ corpora sepelirent, Ea 1. Corinth. cap. XV. beatus Paulus innuit. Deinde, quia solebant ad sepulchra sanctorum martyrum, quorum sacrosancta erat memoria anniuersario die passionis eorum conuenire ampla, & capacia cœtibus publicis orationum loca cœmeterijs adiacentia, etiam Cœmeteria vocarunt. Legimus veteres Romanos Pontifices inter martyrum tumulos stationes, id est, omnes actus publicos pontificales celebrare consueuisse. Itaque hæc cœmeteria erant Christianis (quod & nunc sunt) veluti templa, & orationum loca, in quibus Episcopi synodos congregabant, sacramenta administrabant, verbum Dei concionabantur. Hinc illud scitu dignum, quod quum Imperator quispiam persequutionem in Christianos instaurare constituisset, ante omnia eos à cœmeterijs arceri solebat, ne in vnum conueniendi eis facultas esset. Itaque legimus apud Eusebium Cæsariensem historiæ ecclesiasticæ libro VII. cap. XI. Aemilianum iuridicum Ægypti in Valeriani persecutione ita Dionysium episcopum, presbyteros, & Clericos Alexandrinos, & alios Christianos in Christi fide constantes alloquentem: Video vos, & ingratos esse, & nõ sentire mansuetudinẽ Augustorum, quapropter Alexandriæ non eritis, sed in Libyam relegabo vos, & vobis alijsque non licebit amplius synodos colligere, vel ad cœmeteria (sicut vocant) ingredi. Et historiæ

eiusdē libro IX. cap. II. legimus Galerium Maximinum aliquando conatum cœmeteria Christianis rursus adimere, cùm eos dissipare, atque pessundare vellet: Itaque (inquit) nihil non ad subuersionem nostram molitus, primùm nobis libertatem in Cœmeterijs conueniendi prætextu quodam adimere conatur. Rursus cùm Imperator alius persecutionem in nos reprimere vellet, antè omnia ius conueniendi in cœmeteria reddidit. Extabat Gallieni Augusti edictum, quo Christianis cœmeteria sua restitui iussit, vt ad sua sacra coire possent, quibus à patre suo Valeriano Imperatore paulò antè impijs edictis prohibiti fuerant. Eius rei ita Eusebius libro VI. cap. XIII. meminit: Valeriano Imperatore capto, filius eius Gallienus monarchiam nactus, moderatius imperio vtitur, ac confestim publicis edictis persecutionem contra nos motam remisit, & vt doctrinæ nostræ præsides cuncta liberè pro consuetudine sua obirent, dato rescripto præcepit. Extat eius constitutio, quam ad episcopos misit, permittens illis illa loca recipere, quæ cœmeteria vocamus, & paulò supra:

Imperator Cæsar P. Licinius Gallienus Pius Felix Augustus Dionysio Pinnæ, Demetrio, & alijs Episcopis salutem:

Beneficentiam doni mei per vniuersum mundum publicari mandaui, vt à locis, quibus disciplinæ gratia detinentur, discedant, & ob hanc caussam etiam vos exemplo huius rescripti mei vti potestis, ne quisquam vobis negocium facessat, & hoc quod à vobis licitè perfici potest, diu anteà est à me concessum. Quapropter Aurelius Quirinus, qui maximis negocijs præest, exemplar à me datum custodiet. Eusebius igitur indicat præcipuum eius beneficium fuisse, quòd permiserit Christianos recuperare cœmeteria. Cum igitur audimus ea Christianis permitti, intelligimus etiam permitti, vt ad sua sacra coire possint. Gallienus sui edicti custodem, & veluti executorem, ac vindicem nominat quendam Aurelium Quirinum. Ex his igitur liquet, apud Christianos persecutionum tempore cœmeteria præcipua quædam templa, siue loca sacra fuisse, in quibus ad sua sacra conuenire possent. In cœmeterijs fabricas materiales fuisse, sacrorum mysteriorum vsibus extructas, auctor est Damasus Papa, qui in sancti Fabiani Papæ & martyris vita ita ait: Hic multas fabricas per cœmeteria fieri præcepit. Bibliothecarius in vita Ioannis III. Papæ: Hic ampliauit, & restaurauit cœmeteria sanctorum martyrum. In cœmeterio beatum Xystum II. Papam cum quattuor diaconis occisum fuisse, auctor est sanctus Cyprianus libro V. epist. ad Successum. Xystum (inquit) in cœmeterio animaduersum sciatis, & cum eo diacones quatuor. VIII. Idum Augustarum die. Hinc Damasus ait: Liberium Papam de exilio reuersum, habitasse in cœmeterio sanctæ Hagnetis apud Constantiam, sororem Constantij Augusti. Et paulò infra: Constantius Augustus facto Concilio, misit & reuocauit Liberium de cœmeterio sanctæ Hagnetis. Bibliothecarius ait: Bonifacium Papam Vrbe pulsum habitasse aliquando in Cœmeterio sanctæ Felicitatis martyris, via Salaria. In Cœmeterijs Romæ existentibus, baptismum, & missas celebrare, vigilias decantare, ordinationes & stationes, id est, omnes sacras cæremonias habere, veteres solitos fuisse, docent antiquissima ecclesiastica monumenta. Protonotarius sanctæ Romanæ ecclesiæ in actis Liberij Papæ, primo tomo Conciliorum: Habitabat Liberius Papa ab Vrbe Roma milliario tertio, in cœmeterio Nouellæ, iuxta Cœmeterium Ostrianum, vbi Petrus Apostolus baptizauit. Eodem tempore Paschæ baptizauit Liberius Papa (in eodem cœmeterio) promiscui

sexus

ſexus numeroquatuor millia & duodecim: quia omnes Romani, & à longè alij, & Romanorum vicini deſiderabant ab eodem baptizari. Bibliothecarius in vita Sergij Papę. Hic tempore ſui presbyteratus impigrè per cœmeteria diuerſa miſſarum ſolennia celebrabat. Concilium Eliberinum ſub Syluestro Papa cælebratum, cap. XXXV. Placuit (inquit) prohiberi, ne fœminæ in cœmeterio peruigilent, eò quod ſæpe ſub obtentu orationis ſcelera latenter committant. Item ex Apologia diui Athanaſij de fuga ſua: In hebdomada poſt ſacram Pentecoſtem populus completis ieiunijs ad orandum ad cœmeterium abijt. Cui loco conuenire videntur Leonis Papæ verba: Quarta & ſexta feria ieiunemus, ſabbato verò apud ſanctum Petrum conſuetas vigilias celebremus. Damaſus Papa in vita Dionyſij Papæ ait: Ipſum presbyteris Romanis eccleſias, & cœmeteria (curanda ſcilicet) diuiſiſſe. Vetuſtiſsimum ante Damaſi tempora Sanctæ Romanæ eccleſiæ regiſtrum: Populus Romanus timens Deum, multisque perſequutionibus fatigatus, per cœmeteria martyrum ſtationes ſine clericis celebrabat, & ad ſanctam Hagnem multi fidelium conuenerunt. Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Ioannis III. Papæ ita ſcribit. Hic ampliauit, & reſtaurauit cœmeteria ſanctorum martyrum, & inſtituit vt oblationes hamulæ (panem ſcilicet, et vinum pro ſacrificio intelligit, quia hæc verba in hoc ſignificatu paſsim accepta inueniuntur) & luminaria per eadem cœmeteria omnibus Dominicis de Lateranis adminiſtrarentur. Et paulò infra: Tunc venerabilis Papa Ioannes retinuit ſe in Cœmeterio ſanctorum Tiburtij & Valeriani, & habitauit ibi multo tempore, vt etiam Epiſcopos ibidem conſecraret. Idem in vita Gregorij III. Papæ. Hic inſtitutis diſpoſuit, vt in cœmeterijs ſanctorum martyrum circumquaque poſitis Romæ, in die natalitiorum ipſorum luminiaria ad vigilias faciendas, & oblationes de patriarchio per oblationarium deportarentur, ad celebrandas miſſas per ſacerdotem qui pro tempore fuerit. Item in vita Nicolai primi: Hic Pontifex cœmeterium ſancti Marci, inter vias Appiam, & Ardeatinam, multis ruinis conquaſſatum atque contritum mirifice conſtruxit, ac decorauit, diuinique cultus myſterium, quod multos per temporum curſus diſceſſerat, reſtituit. Quis igitur negare audebit Cœmeteria non ſolum idem cum eccleſijs fuiſſe, ſed aliquid amplius, quàm eccleſiæ Vrbanæ, ſepulchra ſcilicet Chriſtianorum, quæ intra Vrbem fieri non poterant, habuiſſe, quum in ijs ſtationes, & ſynodus haberi, baptiſmum, ordinationes, & miſſas celebrari, & vigilias fieri videamus? Igitur contra aliquorum ſententiam COEMETERIVM FACIT ECCLESIAM SIVE BASILICAM, quod expreſſe Damaſus Papa in vita ſancti Marci Papæ, qui ſancto Silueſtro immediate ſucceſsit, exponit ſic: Marcus Papa fecit baſilicas duas vnam via Ardeatina, in qua ſepultus eſt, aliam in Vrbe Roma iuxta Palatinas. Ex huius ſuggeſtione Conſtantinus Auguſtus obtulit baſilicæ, quam cœmeterium inſtituit via Ardeatina fundum roſarum. Et paulò infra: Marcus Papa moriens ſepultus eſt in Cœmeterio Balbinæ, via Ardeatina, quod ipſe inſiſtens fecerat. Hic animaduerſione dignum, eccleſiam illam, quam antea baſilicam vocauerat, cœmeterio ibidem conſtituto, non amplius baſilicam communi ſcilicet nomine, ſed Cœmeterium ſpeciali appellatione dici.

DE COEMETERIIS VRBIS ROMÆ.
Cap. XII.

Iusmodi Cœmeteriorum plura, qualia etiã nunc cernuntur Romæ, fuerunt, vel in topho suburbano sacellis quibusdam adiunctis excauata, vel in subterraneis cryptis constituta, ex quibus in antiquis ecclesiæ monumentis horum mentionem inuenimus.

I. Cœmeterium omnium vetustissimum Ostrianum, via Salaria ad tertium ab Vrbe lapidem, in quo beatus Petrus Apostolus baptizasse dicitur. De quo Protonotarius sanctæ Romanæ ecclesiæ in actis Liberij Papæ cap. III. primo Conciliorum tomo, sic ait: Erat non longe à Cœmeterio Nouellæ ad tertium milliarium ab Vrbe via Salaria Cœmeterium Ostrianum, vbi Petrus Apostolus baptizauit.

II. Cœmeterium Vaticanum iuxta templum Apollinis, Caique, & Neronis, circum, via Triumphali situm: in hortis Neronianis, vbi nunc est basilica sancti Petri Apostoli, in quo iacuere corpora sanctorum Romanorum Pontificum, Petri, Lini, Cleti, Anacleti, Euaristi, Xysti, Telesphori, Hygini, Pij, Eleutheri, Victoris, & aliorum, Damasus, Martinus, &cæt. Hoc cœmeterium fontis sancti Petri vocat liber censuum, quod præter sepulchra, fontem quoque baptismi haberet, qui non omnibus cœmeterijs communis erat.

III. Cœmeterium ad Nymphas, in prædio Seueræ via Nomentana, lapide ab Vrbe inter septimum & octauum, in quo sepulta fuerunt corpora sanctorum martyrum, Alexandri Papæ, Euentij & Theoduli, presbyterorum, Papiæ, & Mauri militum, Aproniani tribuni, & aliorum. Damasus, & martyrologium.

IV. Cœmeterium vetus, quod postea à Papa Callisto ampliatum ex eius nomine Callisti appellatum est, via Appia, lapide ab Vrbe secundo, sub basilica sancti Sebastiani situm, in quo iacuere corpora sanctorum martyrum, Romanorum Pontificum, Aniceti, Soteris, Pontiani, Anteri, Fabiani, Cornelij, Lucij, Stephani, Xysti II. Dionysij, Eutychiani, Caij, Eusebij, & Miltiadis: Item sanctorum Sebastiani, Cæciliæ, Tertullini presbyteri, Nemesij diaconi, Lucillæ filiæ eius, & aliorum innumerabilium sacerdotum & martyrum. Damasus Papa: Hic fecit (inquit) aliud cœmeterium via Appia, vbi multi sacerdotes & martyres requiescunt, quod appellatur vsque in hodiernum diem cœmeterium Callisti. In eo cœmeterio erant catatumbæ, vbi aliquando iacuerunt corpora sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & aliorum multorum sanctorum. De quibus ita scribit Damasus Papa: Sanctus Cornelius Papa rogatus à quadam matrona, Lucina nomine, corpora beatorum Petri & Pauli Apostolorũ de catatumbis leuauit noctu, primùm quidem corpus beati Pauli beata Lucina posuit in prædio suo, via Ostiensi ad latus, vbi decollatus est: Beati vero Petri corpus accepit beatus Cornelius episcopus, & posuit iuxta locum vbi crucifixus est, inter corpora sanctorũ episcoporum in templo Apollinis, in monte Aureo in Vaticano Palatij Neroniani III. Kalend. Iulij. Bibliothecarius in vita Damasi Papæ: Hic dedicauit Platoniam in catatumbis, vbi corpora sanctorum Apostolorum Petri & Pauli iacuerunt, quam versibus ornauit. Bedas in libro de ratione temporum. Xystus III. Papa fecit Platoniam in Cœmeterio Callisti via Appia, vbi nomina episcoporum & martyrum scripsit, ea commemorans. Gregorius Papa registri libro

III. epistola XXX. ad Constantinam Augustam. De corporibus verò beatorum Apostolorum, quid ego dicturus sum? dum constet, quia & tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora, sicuti ciuium suorum repeterent: Quæ ducta vsque ad secundum Vrbis milliarium, vsque ad locum, qui dicitur ad Catatumbas, collocata sunt, sed dum ea exinde leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui, atque fulguris nimio impetu terruit atque dispersit, vt talia denuo nullatenus attentare præsument. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex domini pietate meruerunt, leuauerunt, & in locis, vbi nunc sunt condita posuerunt. Et paulò supra: Corpora sanctorum Petri & Pauli Apostolorum tantis in ecclesijs suis corruscant miraculis, atque terroribus, vt neque adorandum sine magno illuc timore possit accedi. Extat adhuc hoc cœmeterium, sub basilica sancti Sebastiani via Appia. Leo magnus Papa fecit basilicam beato Cornelio Papæ, & martyri, iuxta cœmeterium Callixti, via Appia. Hæc Anastasius monachus, & sanctæ Romanæ ecclesiæ Bibliothecarius, Martyrologium, Liber censuum cameræ Apostolicæ bibliothecæ Palatinæ editus à Cencio camerario sanctæ Romanæ ecclesiæ, qui pòst Papa Honorius III. fuit, commemorant.

Cœmeterium sancti Soteris Papæ, & martyris quod cœmeterio Callisti vicinum, vel eius potius partem fuisse existimo. Id restaurauit Stephanus Papa II. Anastasius Bibliothecarius. Restaurauit tegumen cœmeterij sancti Soteris, quod ceciderat. V.

Cœmeterium sancti Zepherini Papæ & martyris, via Appia prope Catatumbas, & cœmeterium sancti Callisti Papæ, in quo ipse cum multis alijs martyribus sepultus est. Damasus. VI.

Cœmeterium sancti Callepodij presbyteri sanctæ Romanæ ecclesiæ via Aurelia, lapide ab Vrbe II. aliàs III. extra portam Ianiculensem prope ecclesiam sancti Pancratij, vbi dormierunt sancti Papæ, Callistus martyr, & Iulius confessor: sancti martyres, Palma vir consularis, cum vxore, filijs, & familia, numero XLII. Simplicius senator cum vxore, filijs, & familia numero XLIIX. Iulius senator, Felix, & eius vxor Blanda. Damasus. Martyrologium, liber censuum. VII.

Cœmeterium sancti Prætextati presbyteri, via Appia lapide primo ab euntibus per diuerticulum sinistrorsum, in quo dormierunt sancti martyres Vrbanus Papa, Felicissimus, Agapetus, Ianuarius, & Magnus, diaconi: Vincentius, & Stephanus subdiaconi Xysti Papæ II. Quirinus Tribunus, & eius filia Balbina virgo, sub sancto Alexandro papa occisi. Damasus, Martyrologium, Liber censuum bibliothecæ Vaticanæ. VIII.

Cœmeterium sancti Pontiani Papæ, non longe à sanctis, Abdon, & Senen, in quo ipsorum martyrum corpora cum sancto Pigmenio presbytero, requieuerũt. Martyrologium, liber censuum. IX.

Cœmeterium Cyriacæ, aliàs Crypta Tiburtina in agro Veranio, in qua condita sunt corpora sanctorum martyrum, Laurentij archidiaconi, Seueri presbyteri, Claudij subdiaconi, Romani Ostiarij, Crescentij lectoris, sub Xysto Papa II. Item Zosimi, Xysti III. & Hilari Romanorum pontificum, Hippolyti martyris, Concordiæ nutricis eius, cum alijs XIX. familiæ suæ, Iustini presbyteri, Cirenei, Habundij, Cyrillæ, Triphoniæ, martyrum. Extat adhuc in Ecclesia sancti Laurentij extra muros. Damasus, Bibliothecarius, Martyrologium, & Liber censuum. X.

Cœmeterium Lucinæ uia Aurelia, extra portam sancti Pancratij. Martyrologium. XI.

Cœme-

XII. Cœmeterium Aproniani via Latina haud longè ab Vrbe in quo ſepulta eſt ſancta Eugenia virgo & martyr ſub Gallieno Imperatore. Martyrologium.

XIII. Cœmeterium ſancti Felicis Papæ via Aurelia milliario ab Vrbe II. in quo iacet corpus eius, & Felicis II. antipapæ. Adiunctum eſt cœmeterio ſancti Calepodij prope ſanctum Pancratiũ, extra portam Ianiculẽſem. Damaſus, Liber cẽſuum.

XIV. Cœmeterium Priſcillæ, aliàs ſancti Marcelli Papę via Salaria veteri, in cubiculo claro, iuxta cryptam ſancti Creſcentionis, lapide ab Vrbe tertio, à ſancto Marcello Papa dedicatum. De quo Damaſus: Marcellus Papa rogauit quandam matronam nomine Priſcillam, & fecit cœmeterium via Salaria, & XXV. titulos in Vrbe Roma. In hoc autem cœmeterio dormierunt ſancti martyres, Marcellinus Papa, Claudius, Quirinus, & Antonius presbyteri: Marcellus ipſe Papa & martyr, Silueſter, Liberius, Siricius, & Cæleſtinus, Papæ & confeſſores: item Vigilius Papa, Pudens eum vxore Sabinilla, & filiabus Pudentiana, & Praxede, Baſilla virgo, Hermes præfectus, Prothus, & Hiacinthus Eunchi. Damaſus, Bibliothecarius, Martyrologium, Liber cenſuum bibliothecæ Vaticanæ. Reſtauratum à ſancto Ioanne Papa. Bibliothecarius.

XV. Cœmeterium ſancti Timothei presbyteri via Oſtienſi intra baſilicam ſancti Pauli Apoſtoli, in quo ipſe iacet. Martyrologium.

XVI. Cœmeterium Nouellæ via Salaria, de quo Protonotarius ſanctæ Romanæ eccleſiæ in actis Liberij Papæ cap. II. Tomo cõciliorum primo: Habitabat (inquit) Liberius ab Vrbe Roma milliario tertio in cœmeterio Nouellę via Salaria, quaſi exul. Veniente autem die Paſchæ vocauit vniuerſos presbyteros, ciues Romanos, & diaconos, & ſedit in eodem cœmeterio, & dixit: Nolite timere, quoniam vobiſcum ego non habito in Vrbe Roma, ſed habetis Vicarium, ecce fratrem meum, & presbyterum Damaſum.

XVII. Cœmeterium Balbinæ, aliàs ſancti Marci Papæ, inter vias Appiam & Ardeatinam, iuxta baſilicam ſancti Marci Papæ, in quo ipſe Pontifex dormiuit. Damaſus in eius vita: Hic fecit baſilicas duas, vnam in Ardeatina, in qua ſepultus eſt, aliam in Vrbe Roma iuxta Palatinas. Ex huius ſuggeſtione Cõſtantinus Auguſtus obtulit baſilicę, quam cœmeterium conſtituit via Ardeatina fundum roſarum, cum omni agro campeſtri præſtante ſolidos XL. Et paulò infra: Marcus Papa moriens ſepultus eſt in Cœmeterio Balbinæ, via Ardeatina, quod ipſe inſiſtens fecerat anno ſalutis CCCXXXVI. Gregorius III. Papa baſilicæ beati Marci via Appia extra Vrbem ſitæ, tectum dirutum de nouo refecit. Bibliothecarius. Põtifex Nicolaus ad cœmeteriũ beati Marci confeſſoris, atque Pontificis, quod inter Appiam Ardeatinamque vias poſitum eſſe cognoſcitur, ſancto deductus eſt ſpiritu, & hoc multis ruinis conquaſſatum reperiens, atq; contritum, conatu ſummo releuans, mirificè conſtruxit ac decorauit, diuiniq; cultus myſteriũ, quod multos per temporum curſus diſceſſerat, reſtituit ac reſtaurauit.

XIIX. Cœmeterium ſancti Iulij Papæ via Flaminia, prope eccleſiam ſancti Valentini, extra muros Vrbis, adhuc extat in vinea fratrum Eremitarum, ordinis ſancti Auguſtini. De eo Damaſus.

XIX. Cœmeterium ſancti Iulij Papæ via Aurelia. Damaſus.

XX. Cœmeterium ſancti Iulij Papæ via Portuenſi. Damaſus.

XXI. Cœmeterium ſancti Damaſi Papæ inter vias Ardeatinam, & Appiam, in quo iacent ſancti martyres Proceſſus, & Martinianus, ipſe Damaſus cum matre & ſorore. Bibliothecarius: Hic fecit baſilicas duas, vnam iuxta theatrum, quæ ſancti Laurentij vocatur, aliam via Ardeatina, vbi requieſcit in catatumbis. Damaſi cœmeterium reſtauratum eſt à Ioanne VII. Papa, vt idem Bibliothecarius ait.

XXII. Cœmeterium ſancti Anaſtaſij Papæ intra Vrbem regione quinta Eſquilina, in

Vico

VicoVrsi pileati,prope ecclesiam S.Vibianæ,in quo iacet idem Anastasius,& Innocentius Papæ. Anastasius Bibliothecarius: Anastasius Papa sepultus est in cœmeterio suo ad Vrsum pileatum. Liber censuum bibliothecæ Vaticanæ. Antiqua inscriptio. Anno domini..... Mense Octobris..... dedicationem huius ecclesiæ sanctorum martyrum Simplicij, Faustini, & Beatricis ad cœmeterium Vrsi pileati, iuxta formã Claudij ad portam Taurinã. Quam primus Leo Papa maxima deuotione cum indulgentia & remissione trium annorum & X L. dierum fecit. In quo cœmeterio requiescunt quatuor millia CCLVII. corpora sanctorum, exceptis paruulis & mulieribus.

Cœmeterium sancti Hermetis martyris, aliàs sanctorum Hermetis, & Domitillæ martyrum, factum à Pelagio Papa II. Bibliothecarius, & liber censuum. XXIII.

Cœmeterium sancti Nicomedis presbyteri, & martyris, via Ardeatina, lapide ab Vrbe VII. extructum à Bonifacio V. Papa. Bibliothecarius: Hic perfecit cœmeterium sancti Nicomedis, & dedicauit illud. XXIV.

Cœmeterium sanctæ Hagnetis, via Nomentana, Liber censuum. Damasus in Liberio Papa: Rediens Romam Liberius Papa, habitauit in cœmeterio sanctæ Hagnetis apud germanam Constãtij Augusti Constantiã. Et paulò infra: Cõstantius Augustus reuocauit Liberium Papã de cœmeterio sanctæ Hagnetis. De hoc loqui puto Marcellinũ lib. XXI. vbi ait: Iulianus Cæsar Helenæ coniugis defunctæ suprema miserat Romã in suburbio viæ Nomẽtanæ condẽda, vbi vxor quoq; Galli quondã soror eius sepulta est Constantina. Damasus: Liberius Papa ornauit de platoneis marmoreis sanctæ Hagnetis sepulchrum. Bibliothecarius: Innocentius Papa constituit, ecclesiam beatæ Hagnetis martyris à presbyteris Leopardo & Paulino gubernari, & eorum solicitudine regi, & ornari. Bonifacius Papa die Paschæ, sicut consuetudo erat, celebrauit baptismum in basilica sanctæ Hagnetis martyris, quam ruinæ proximam cum abside renouauit Symmachus Papa. XXV.

Cœmeterium sanctæ Felicitatis martyris via Salaria, in quo Bonifacius Papa sepultus est. Bedas, Bibliothecarius, liber censuum. Bonifacius Papa fecit oratorium in cœmeterio sanctæ Felicitatis, iuxta corpus eius, cuius & sancti Siluani sepulchra exornauit, vbi posuit hæc dona, patenam, Amam, Scyphum, calices duos, coronas tres, omnia argentea. Symmachus Papa basilicam sanctæ Felicitatis ruinæ proximam reparauit. Bibliothecarius. XXVI.

Cœmeterium Iordanorum à Symmacho Papa refectum, vbi quiescit corpus sancti Alexãdri martyris. Bibliothecarius: Hic fecit cœmeterium Iordanorum in melius, propter corpus sancti Alexandri. XXVII

Cœmeterium sanctorum Nerei, & Archilei martyrum, via Ardeatina, in prædio sanctæ Dimitillæ, in Crypta Harenaria, lapide ab Vrbe secundo, restitutum à Papa Ioanne, in quo ipsorum corpora condita sunt. Martyrologium, & Bibliothecarius. Qui sic scribit: Hic Papa restaurauit cœmeterium beatorum martyrum, Nerei & Archilei, via Ardeatina, & Cœmeterium sanctorum martyrum, Felicis & Adaucti, & cœmeterium Priscillæ. XXIIX

Cœmeterium sanctorum Felicis, & Adaucti martyrum via Ostiensi milliario ab Vrbe secundo. Renouatum à Ioanne Papa. Bibliothecarius. XXIX.

Cœmeterium sanctorum Tyburtij & Valeriani martyrum. Bibliothecarius in Ioanne III. Papa: Ioannes Papa retinuit se in cœmeterio sanctorum, Tyburtij & Valeriani martyrum, & habitauit ibi multo tempore, vt etiam episcopos ibidem consecraret. Renouatũ à Gregorio III. Papa. Idem Bibliothecarius. In quo iacuerunt sancti martyres Marcellinus presbyter, & Petrus exorcista. Martyrologium. Bibliothecarius: Hadrianus Papa tectum cœmeterij S. Tiburtij restituit. XXX.

Cœmeterium sanctorum Marcellini & Petri martyrum via Lauicana. Reno- XXXI.

uatum ab Honorio Papa. Bibliothecarius in vita Hadriani Papæ: Cœmeterium sanctorum Marcellini, & Petri nouiter refecit, & gradus eius via Labicana, iuxta basilicam beatæ Helenæ renouauit, & eiusdem tectum refecit, quoniā nullus iam descensus erat ad ipsa sancta corpora.

XXXII. Cœmeterium sanctorū Marci, & Marcelliani martyrū, via Ardeatina, restauratum à Ioanne Papa VII. Bibliothecarius: Laborauit Ioannes VII. Papa in cœmeterijs sanctorum martyrum Marcelliani, & Marci, Damasiq; sancti Pontificis.

XXXIII. Cœmeterium sanctorum Ianuarij, Vrbani, & Maximi martyrum restauratum, & ornatum à Gregorio Papa III. Bibliothecarius. Gregorius III. laborauit in cœmeterijs sanctorum martyrum Ianuarij, Vrbani, Tyburtij, Valeriani, & Maximi, eorumq; tecta in ruinis posita à nouo refecit.

XXXIV. Cœmeterium sanctæ Petronillæ ornatum à Gregorio Papa III. de quo Anastasius Bibliothecarius: In cœmeterio beatæ Petronillæ stationem annuè dare instituit, vbi obtulit coronam auream, calicem, & patenam argenteam, seu & alia diuersa ad ornatum ecclesiæ pertinentia.

XXXV. Cœmeterium sanctorum Simplicij, & Seruiliani
XXXVI. Cœmeterium sanctorum Quarti, & Quinti.

Bibliothecarius in Hadriano Papa.

XXXVII. Cœmeterium sanctæ Agathæ ad Girolum via Aurelia, in quo iacuerunt corpora sanctorum Procesii & Martiniani.
XXXIIX. Cœmeterium Vrsi ad Portesam.
XXXIX. Cœmeterium Cardianum via Latina.
XL. Cœmeterium inter duos Lauros ad sanctam Helenam.
XLI. Cœmeterium ad Cliuum cucumeris.
XLII. Cœmeterium sancti Thrasonis ad S. Saturninū
XLIII. Cœmeterium sancti Cyriaci via Ostiensi.

Ex libro censuum cameræ apostolicæ qui est in bibliotheca Vaticana collectis à Cencio Camerano S.R.E. qui postea creatus est Honorius III. Papa.

Astulfus Longobardorum Rex multorum sanctorum corpora effodiens, circa Romam eorum cœmeteria subuertit. Bibliothecarius in Stephano II.

Paulus Papa magnam sollicitudinis curam erga sanctorum cœmeteria indifferenter gerebat. Vnde cernens plurima eorundē sanctorū cœmeteriorū loca neglecta, ac desidia antiquitatis maxima demolitione, atq; iam vicina ruinę posita, protinus eadem sanctorū corpora de istis dirutis abstulit cœmeterijs, q̄ cum hymnis, & cāticis spiritualibus infra hāc ciuitatē Romanā introducēs eadē per diaconias, seu monasteria, & reliquas ecclesias, cū cōdecēti studuit honore recōdi, & p̄sertim in ecclesia monasterij, qđ in domo ꝓpria in honorē sanctorū Pontificū Stephani martyris, & Siluestri cōfessoris à fundamētis erexit. Ad quam venerabiliū sanctorum corpora, q̄ de præfatis demolitis abstulit cœmeterijs, maximo venerationis affectu transtulit atq; recondidit. Paschalis Papa multa corpora sanctorum, quæ in dirutis cœmeterijs iacebant, intra Vrbē in ecclesia sanctæ Praxedis collocauit. In Porticu ante basilicam sancti Petri Apostoli, prope vetustissimum secretariū, quod nunc sancta Maria de febribus vocatur, sepulta fuerunt corpora sanctorum Romanorū Pontificū, Leonis, Simplicij, Gelasij, Anastasij II. Symmachi, Hormisdæ, Ioānis I. II. & III. Felicis III. Bonifacij II. Agapeti, Pelagiorū I. & II. & Gregorij I. Anastasi⁹ Bibliothecari⁹, & Ioānes diacon⁹ lib. III. de vita sancti Gregorij papæ.

In secretario, quod nunc dicitur sancta Maria de febre, ante basilicam sancti Petri Apostoli, quiescit Benedictus Papa.

In basilica sancti Petri apostoli dormiunt sancti Romani Pontifices, Sabinianus, Bonifacij III. IIII. V. VI. VIII. & IX. Deusdedit, Honorij I. & IIII. Seuerinus, Ioānes IIII. V. VI. VII. VIII. IX. XIV. XV. XVI. & XIX. Theodori I. & II. Eugenij I. & II. III. & IIII. Vitalianus, Adeodatus, Domni siue Domniones I. & II. Agatho, Leones I. II. IIII. VI. VII. VIII. & IX. Benedicti II. III. IIII. VI. VIII. & IX. Cuno,

Sergij,

Sergij, I. II. Siſinnius, Conſtantinꝰ, Gregorij II. III. IIII. V. & IX. Zacharias, Stephani II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. & IX. Paulli I. II. & III. Hadriani I. II. III. & IIII. Paſchalis, Valētinꝰ, Nicolai I. II. III. & V. Marini I. & II. Formoſus, Romanꝰ, Chriſtophorus, Anaſtaſius III. Landones I. & II. Vrbani I. & VI. Cæleſtinus IIII. Innocētij VII. & VIII. Calliſtus III. Pij I. II. III. & IIII. Xyſtus IIII. Alexander VI. Iulij II. & III. & Marcellus II. Laterani verò ſepulti ſunt Romani Pontifices Leo V. Sergij. III. & IIII. Silueſter II. Ioãnes X. XI. XII. & XIIX. Agapitus II. Bonifacius VII Alexandri II. & III. Paſchalis II. Calliſtus II. Honorius II. Innocentij II. & V. Cæleſtini II. & III. Lucius II. Anaſtaſius IIII. Clemens III. & Martinus V.

Ad ſanctum Paulum requieſcunt Felix II. & Ioannes XIII.

Ad ſanctam Mariam Maiorem conditi ſunt Benedictꝰ X. Honorius III. prope præſepe & Nicolaus IV. Papæ.

Ad ſanctum Laurentium extra muros quieſcit Damaſus II. In Baſilica verò ſancti Clementis corpus eius octingēteſimo poſt eius mortem anno à Nicolao Papa ex Græcia tranſlatum, conditum eſt.

Ad ſanctam Crucem in Hieruſalem Benedictus VII.
Ad ſanctam Sabbam in cella noua Ioannes XVII.
Ad ſanctam Vibianam Benedictus IX.
Ad ſanctam Mariam nouam Gregorius XI.
Ad ſanctam Mariam de Minerua Leo X. Clemens VII. & Paulus IV.
Ad ſanctam Mariam de anima Hadrianus VI.
} ſepulti ſunt.

Extra Vrbem verò Benedictus V. Antipapa Hamburgi in Saxonia,
Gregorius VI. & Gelaſius II. Cluniaci in Gallijs.
Clemens II. Bambergæ in Germania.
Victor II. Stephanus IX. & Ioannes quondam Papa XXIII. Florentiæ
Gregorius VII. Salerni.
Victor III. Caſsini.
Clemens III. Antipapa, Rauennæ.
Lucius III. Veronæ.
Vrbanus III. Ferrariæ.
Gregorius VIII. Piſis.
Innocentius III. Vrbanus IV. & Benedictus XI. Peruſiæ.
Innocentius IV. Neapoli.
Alexander IV. Clemens IV. Hadrianus V. & Ioannes XXI. Viterbij.
Gregorius IX. Arretij.
Cæleſtinus V. apud ſanctum Antonium de Ferentino.
Clemens V. Burdegalæ.
Ioãnes XXII. Benedictꝰ XII. Innocentiꝰ VI. & Clemens VII. antipapa, (Auinione
Clemens VI. in monaſterio Caſæ Dei in Gallijs.
Vrbanus V. Maſsiliæ ad ſanctum Victorem.
Benedictus XIII. Paniſcholæ
Gregorius XII. Recaneti.
Alexander V. Bononiæ.
} conditi ſunt.

DE COEMETERIIS EXTRA VRBEM. CAP. XIII.

PRæter Romana cœmeteria alia in omnibus ciuitatibus vbi Chriſtiani eſſent, multa fuerunt, & præſertim extra Vrbes. Chryſoſtomus enim in ſermone de fide & lege ait: Omnem ciuitatem, & omne caſtellum ante ingreſſum habere ſepulchra. De cœmeterio Alexandrino Athanaſius in apologia de fuga ſua. In hebdomada poſt ſacram Pentecoſtem populus completis ieiunijs, ad orãdum ad cœmeterium abijt. De Antiocheno Euagrius libro primo cap. XVI. Sancti Ignatij

ossa robustiora, quæ relicta fuerant à bestijs, Antiochiam deportata, & in cœmeterio condita sunt. Thomæ Syri viri sancti corpus publico honore & pompa Antiochiam delatum, in cœmeterio conditũ est, vt Euagrius lib. IIII. cap. LXXXV. ita commemorat: Thomas Syrus vir sanctus, cùm reuerteretur in Hospitali ægrotantium, quod in suburbio Daphne est, ad incorruptibilem vitam transiuit, cuius corpus in sepulturam exterorum asportarunt. Hic cum vnus & alter post ipsum sepulti essent, corpus ipsius supra illos inuentum. Deo sic illum maximo miraculo post mortem quoq; declarante. Etenim profundius eum sepeliendo abiecerant. Admirãtes itaque Ephraimo episcopo de hoc sancto significatum, ac sacrosanctũ illius corpus, publico honore & pompa Antiochiam transferunt, inq; cœmeterio condunt, vnde & pestifer morbus, qui tum inualuerat, facta hac translatione quieuit. Annuum quoq; illius festũ Antiocheni adhũc vsq; diem magnifice celebrãt. Diuus Augustinus epistola LXIIII. ad Aureliũ Episcopũ Carthaginensem, Ebrietates, & luxuriosa conuiuia, quæ in cœmeterijs tanquam martyrũ honori, & mortuorũ solatio habebantur, detestatur. De Cœmeterio Augustodunensi Gregorius Turonẽsis cap. LXXIIII. lib. de gloria cõfessorum: Cœmeterium apud Augustodunensem vrbem Gallica lingua vocitauit, eò quod ibi fuerint multorũ hominũ cadauera funerata, inter quæ, quod sint quorundã fideliũ dignarumq; de animarum sepulchra frequens occulte psallentium mysterium docet. Nam audiui, quod duo ex incolis loci, dum loca sancta orandi gratia circuire disponerent, audiunt in basilica sancti Stephani, quæ huic coniuncta est cœmeterio, psallentium sonum. Fuerunt in singulis ciuitatibus duplicia cœmeteria, peregrinorum, & ciuiũ, quod exponit Euagrius lib. IIII. cap. XXXV. Cæterùm de cœmeterijs in genere per omnes ciuitates multa suprà diximus.

DE FESTIVITATIBVS, SACRIFICIIS, ET OBLATIONIBVS MEMOmoriæ Sanctorum. Cap. XIIII.

APud veteres patres in martyrum diebus festis oblationes, & sacrificia fieri solita fuisse indicat Origenes lib. III. in Iob: Antiqui diẽ natiuitatis celebrabant, vnam vitam diligentes, & aliam post hanc non sperantes. Nunc vero nos non natiuitatis diem celebramus, cùm sit dolorum atque tentationum introitus sed mortis diem, vtpote in omnium dolorum depositionem, atq; omniũ tentationum effugationẽ, diem mortis celebramus, quia non moriuntur hi qui mori videntur. Propterea & memorias sanctorũ facimus, & parentũ nostrorũ, vel amicorũ in fide morientiũ deuote memoriã agimus, tam illorũ refrigerio gaudentes, q̃ etiã nobis piã consumationem in fide postulantes. Sic itaq; non diẽ natiuitatis celebramus, sed mortis, quia in perpetuo viuent ij, qui moriuntur. Celebramꝰ nimirũ religiosos cũ sacerdotibus conuocantes fideles vnà cũ clero inuitantes, adhuc egenos, & pauperes, pupillos, & viduas saturãtes, vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarũ memoriã celebramus, nobis aũt efficiatur in odorẽ suauitis, in conspectu æterni Dei. Diuus Cyprianus presbyteris, & diaconibus suis: Cum voluntati, & cõfessioni nostræ in carcere, & vinculis accedit moriendi terminus, consumata martyris gloria est. Deniq;, & dies eorũ, quibus excedunt annotatæ, vt cõmemorationes eorũ inter memorias martyrũ celebrare possimus. Quanq̃ Tertullus fidelissimus, ac deuotissimus frater noster pro cætera solicitudine, ac cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit, q nec illic circa curã corporum deest, scripserit, ac scribat, & significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatẽ gloriosæ mortis exitu transeunt, & celebrẽtur hic à nobis oblationes, & sacrificia, ob cõmemorationes eorũ, q̃ cito vobiscũ domino protegẽte celebrabimus. Et lib. IIII. epist. V. ad plebẽ & clerũ de Celerino cõfessore, ordinato lectore: Sacrificia pro martyribus Laurẽtino, Ignatio, & Celerina, semper vt meministis offerimus, quoties martyrum passiones, & dies anniuersaria cõ-

memoratione celebramus. Martyrum memoriæ præcipuè in ecclesia Romana celebrantur, super quorum sepulchra Missæ fiebant ex Felicis Papæ cõstitutionibus. De martyrum memorijs Diuus Augustin⁹ lib. VIII. cap. XXVIII. de ciuitate Dei: Nec tamen nos eisdem martyribus tẽpla, sacerdotia, sacra, & sacrificia constituimus, quoniã non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum tanq̃ sanctorum hominũ Dei, qui vsq; ad mortẽ suorũ corporum pro veritate certarũt, vt innotesceret vera religio falsis religionibus, fictisq; cõuictis, quod etiam si qui antea sentiebant, timendo reprimebant. Quis autem audiuit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus martyris ad Dei honorem, cultumq; constructum dicere in precibus, Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane? cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines, & martyres fecit, & sanctis suis angelis cælesti honore sociauit, vt ea celebritate, & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Quæcunq; igitur adhibentur religiosorum obsequia in martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra, vel sacrificia mortuorum, tanquam Deorum. Quicunq; etiam epulas suas eò deferunt, quod quidem à Christianis melioribus non fit, & in plerisq; terrarum nulla talis est consuetudo, tamen quicunq; id faciunt, quas cum apposuerint, orant, & auferunt, vt vescantur, vel ex eis etiam indigentibus largiantur, sanctificari ibi eas volunt per merita martyrum in nomine domini martyrum: non aũt ista esse sacrificia martyrum nouit, qui nouit vnum quod Deo illic offertur sacrificium Christianorum. Nos itaq; martyres nostros, nec diuinis honoribus, nec humanis criminibus colimus, sicut colunt illi Deos suos: nec sacrificia illis offerimus, nec Deorum probra in eorum sacra conuertimus. Ad eundẽ plane modum loquitur lib. XXII. cap. X. Nos autem martyribus nostris non templa sicut Dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed vni Deo, & martyrum, & nostro sacrificium imolamus, ad quod sacrificium, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocãtur. Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est, non illorũ. Ipsum verò sacrificiũ corpus est Chrsti, quod nõ offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi, &c. Refert diuus Ioãnes Chrysostomus in argumento epistolæ ad Romanos: Sancti Pauli Apostoli epistolas lectas, quando ad martyrum memorias agendas Christiani conuenissent.

DE TRANSLATIONIBVS SANCTORVM MORTVOrum. Cap. XV.

Corpora sanctorum hominum humi, vel arcis inclusa ad alium locum transferri veteres consueuisse, exemplum est de corpore sancti Ignatij martyris, cuius ossa solidiora quæ Leonibus qui ipsum deuorarunt, superfuerunt, vt scribit Nicephorus libro III. cap. XIX. longo tempore pòst, pij Christiani Roma Antiochiam detulerũt. Sanctus Cornelius Papa rogatus à quadam matrona Lucina, corpora beatorum Apostolorum Petri & Pauli è catatumbis leuauit noctu, & corpus quidem beati Pauli beata Lucina primùm posuit in prædio suo via Ostiensi, ad latus vbi decollatus est: corpus verò beati Petri accepit beatus Cornelius episcopus, & posuit iuxta locum vbi crucifixus est inter corpora sanctorum episcoporũ in Vaticano. Modus trãslationis Romæ vsitatæ, refert Sozomenus lib. VII. cap. X. Circa id tempus Meletij reliquiæ, & Constantinopoli Antiochiam sunt translatæ,

& iuxta thecam Babylæ martyris sunt reposita. Fertur autem, quod secundũ Theodosij Imperatoris iussum, per totam viam publicam intra muros in ipsas ciuitates more Romano assumptæ, & per vices, & psalmodias singulis locis cum honore, donec Antiochiam deportarentur exceptæ fuerint. Ritũ verò in leuandis, & transferendis martyrum inuentis corporibus in occidẽtalibus ecclesijs vsurpatum, sanctus Ambrosius indicat epistola XXIV. ad sororem, sic: Primùm inuentæ seu studio, seu casu sancti alicuius reliquiæ populo monstrabantur, & cuius essent martyris significabatur. Deinde ordine componebantur, & transferebantur ad aliquod templum, vbi vigiliæ tota nocte fiebant, concio de vita ipsius martyris habebatur, fiebãt miracula. Aegri enim, qui vestes sanctorum, manu contigissent, sanabantur. Celebratur solennis illa translatio corporis sancti Babylæ martyris Antiochiæ, de qua Rufinus libro primo cap. XXX. Socrates lib. III. cap. XVIII. Quũ enim sacerdotes Apollinis Iuliano apostatę Antiochiæ iuxta fontẽ Castalium nõ litanti dixissent, sepulchrum Babylæ martyris, quod in vicinia erat, in causa esse, quòd Apollo non daret responsa, mandauit, vt Galilæi (sic enim appellabat Christianos) venirent, & sepulchrum Babylæ auferrent. Igitur vniuersa ecclesia conueniens, virgines iuuenesq; immensa exultatione succincti, trahebant longo agmine arcam martyris, psallentes summis clamoribus, & cum exultatione dicentes: Confundantur omnes, qui adorãt sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis. Honorem reliquijs sanctorum à gentilibus, aut dispersis, aut quocunq; modo neglectis, & inuentis suum habuerunt, vt veterum exempla testantur. Narrat Sozomenus libro V. capite IX. mulierem quandam Gazensem collegisse reliquias ossium, martyrum eorum, quos Gazensis populus, propterea quod templa eorũ idolatrica labefactassent interfecerant, Eusebij scilicet, Nestabi, & Zenonis fratrum, & in ollara reconditas, Zenoni consobrino eorum tradidisse, quas abditas, ille domi abseruauerit, oratorioque ædificato ea reposuerit. In persecutione verò Persica sub Sapore Rege, & Magis Acepsimas episcopus fortiter in confessione perdurans mortuus est, cuius reliquias nonnulli ex Armenia ex illis, qui Persis sunt vicini, clanculũ sublata sepelierunt. Narrat Sozomenus libro II. cap. XIII. De reliquijs Hilarionis monachi clàm subreptis, & in Palestina reconditis, per Hesychium Hilarionis discipulum. mentionem facit idem Sozomenus libro III. cap. XIV. Memorantur passim sanctorum translationes in antiquis ecclesiæ catholicæ monumentis, quarum præcipuæ eæ sunt: S. Barnabæ Apostoli reliquiæ, cum euangelio B. Matthæi, ipsius Barnabæ manu Hebraicis characteribus scripto, ex Cypro Constantinopolim sub Zenone Imperatore translatæ sunt. Theodorus libro II. collectaneorum. Reliquiæ sancti Stephani ex Hierosolymis, sanctorum Laurentij, & Hagnetis ex Vrbe, Constantinopolim translatæ, in martyrio sancti Laurentij ab Eudoxia Augusta Theodosij iunioris Imperatoris coniuge conditæ sunt. Theodorus libro II. & Bedas de temporum ratione. Corpus sancti Danielis prophetæ Constantinopolim ex Iudæa translatum est, sub Imperatore Arcadio Augusto, & Attico Patriarcha Constantinopolitanis, Theodorus libro II. Sancti Ioannis Chrysostomi corpus, ex loco in quo obijt, Cõstantinopolim à Theodosio iuniore trãslatum est. Socrates lib. VII. cap. XL. Theodoretus lib. V. cap. XXXVII. Flauiani Episcopi Constantinopolitani corpus ex Epheso Constantinopolim translatum est à Theodosio Iuniore Imperatore. Nicephorus libro XXXIV. cap. XLIX. Sub Zenone Imperatore Antiochiam delatæ sunt reliquiæ Eustathij, ex Philippis Macedoniæ, vbi ipse in exilio mortuus fuerat. Theodorus libro II. Sacratissimum corpus sancti Ioãnis Baptistæ Hierosolymis à monachis inuẽtum, in vrbem Phœniciæ Emessam translatum fuisse, scribit Bedas in libro de ratione temporũ. Sãctorum Hermagoræ & Fortunati corpora ex Aquileia Gradũ ab Helia Episcopo

Episcopo Aquileiensi translata sunt. Chronicon Aquileiense: Sancti Antonij monachi corpus inuentum, Alexandriam est deportatum. Isidorus, Beda, Honorius Augustudunensis. Addo IIII. ætate Ioannes Papa IIII. corpora sanctorum Martyrum Anastasij, Mauri, Telij, Antiochiam, Asterij martyrum de Delmatia, & Istria Romam adduxit, & prope fontem Lateranensem in ipsorum nomini dedicata ecclesia sepeliuit. Leo II. Papa corpora sanctorum Simplicij, Faustini, Beatricis, & aliorum quorundam martyrum ad ecclesiam sancti Pauli transtulit. Sancti Anastasij Persæ reliquiæ Romam translatę sunt sub Papa Deusdedit, & in monasterio, ad aquas Saliuas locatæ. Theodorus Papa corpora sanctorum martyrum Primi, & Feliciani, ex harenario viæ Nomentanæ, ad ecclesiam sancti Stephani in Cælio mõte trãstulit. Bibliothecarius. Anno Domini DCCXCIX. Monachus Hierosolymis veniens, à Patriarcha multas reliquias attulit Carolo Magno. Regino lib. II. Addo ætate VI. Sancti Siluestri corpus Nonantulam anno DCCLII. trãslatum. Sigebertus. Sancti Nazarij reliquiæ ex Vrbe Roma in Galliæ monasterium Laurcsheim transsportatum, anno DCCLXIIII. Sigebertus. Valbertus Romam orationis gratia profectus, corpus sancti Alexandri secum Vildeshusem attulit, Henricus Herphordiensis cap. LXI. Chronicon Misnię. Sanctus Nabor Roma à Crodegando Metensi episcopo translatum est in cœnobium Hilariacum. Auctor de vita eius cap. V. Sigebertus anno DCCLXIIII. Zacharias Papa transtulit caput sancti Georgij ex Patriarchio Lateranensi ad ecclesiã eius, in Velabro, cum hymnis & canticis. Bibliothecarius. Liutprandus, Longobardorum Rex corpus sancti Augustini doctoris, ex Sardinia Insula Ticinum transtulit, & in ecclesia sancti Petri in cœlo aureo collocauit. Beda. Paulus Papa, corpus sanctæ Petronillæ beati Petri Apostoli filiã ex cœmeterio viæ Appiæ, ad basilicam sancti Petri transtulit, canentibus sacerdotibus, & populo celebritatem agente. Bibliothecarius. Legati Caroli Imperatoris ab Aarone Sarracenorum Amyra redeuntes, corpora sancti Cypriani episcopi Carthaginiensis, & Sperati martyris Scillitanorum in Galliam deferunt anno DCCCII. Sigebertus. Corpora sanctorum Marcellini, & Petri ex Vrbe in Franciam translata sunt anno DCCCXXV. Sigebertus. Rodulfus sancti Callisti Papæ corpus in Gallias detulit anno DCCCLIIII. Sigebertus. Corpus sancti Marci à mercatoribus ex Alexãdria Venetias deportatum, in maxima veneratione extructo templo fuit. Chronicon Venetiarum.

In translatione reliquiarum veteres Christiani vsi sunt ijsdem penè ritibus, quibus in funeribus. Nam præcedentibus triduanis ieiunijs, preces, cantus, vigiliæ, missarum solennia, oblationum dispensationes factę sunt, vt ibi, quod ex veterum historijs intelligitur, in quibus sæpe multa miracula deus benedictus ipsorum sanctorum meritis operabatur.

De solenni ostensione reliquiarum narrat Henricus de Herphordia, Carolum Magnum publice significasse, vt omnes corde contrito cõfessi peccata sua Aquisgranum Idibus Iunij conuenirent, spectatum reliquias sanctorum de Hierosolyma & Constantinopoli allatas: Et synodum posteà statuisse, vt quotannis feria IIII. ieiuniorum quattuor temporum in mense Iunio, reliquiæ illæ monstrarentur, capite LXIX.

DE PEREGRINATIONIBVS AD SEPVLCHRA SANctorum. Cap. XVI.

NIcephorus tradit homines ad sepulchrum sancti Clementis Papæ Chersonæ vicinum peregrinationis gratia conuenisse. Sic vero cap. XVIII. eiusdem libri scribit: Sãctus Clemens ancora ferrea collo eius appensa in altum

mare

mare proijcitur. Mari autem diebus septem ad tria millia passuum diuiso, multi eò eant, & martyris corpus exosculantur, templo diuina virtute excitato. Et quũ aliquando mare, vt assolet, diuisum esset, populusq; stata ibi sacra peregisset, atq; inde rursus reuerteretur, euenit, vt per parentum obliuionẽ illic puer quidam relinqueretur, atq; vbi mare in sese redijt, puer tenellus etiã tum vndis est obrutus. Deinde, quum rursum fluctus recessissent, parentes eò accessere, & puellum saluũ & validum loculo sancti martyris assidentem, reperierunt. Qua re cognita intellexerunt eum per inhabitantem ibi gratiam fotum, & citra nocumentum à feris marinis conseruatum esse. Quapropter sancto, quem decuit atq; oportuit, honore habito, cum puero suo domum sunt reuersi. Cæterùm quum persecutionum tempore, non ita facilis fuerit persecutorũ metu peregrinatio ad loca sancta, vel ad martyrum sepulchra, Constantino baptizato, vti res pia illico religiose coli est cœpta. Cum enim Imperator Constantinus Christi fidem professus, loca terræ sanctæ ab Idolatrijs gentilium expurgasset & excoluisset propter Christi, & eius passionis memoriam, frequens ad ea loca pietatis caussa peregrinatio ex toto terrarum orbe instituta est. Nam Constantinus Magnus in locum sepulchri Christi, idolo Veneris fœdatum, oratorium excitauit. Eius mater Helena mulier sanctissima illuc adorandi causa profecta, reperta Christi cruce duo templa ædificari curauit, vnũ prope Dominicæ natiuitatis specum, alterum in monte ex quo Christus in cœlum ascendit. Eusebius lib. III. de vita Constantini. Rufinus lib. I. cap. VII. Postremo ipse Constantinus in loco Caluariæ, vbi Christus crucifixus fuit, ingens templum extruxit, quod publica solennitate, patrum synodo accersita, dedicari iussit. Eusebius lib. III. de vita Constantini. Quæ res anniuersaria solennitate celebrata est, confluentibus eò ex omnibus mundi partibus Christianis, vt indicat Sozomenus lib. II. cap. XXVI. Atq; hac ratione solennis illius ad terram sanctam peregrinationis initium fuit. Sed etiam ad Vrbem Romã ad Apostolorũ corpora frequentissimas peregrinationes fuisse, intelligitur ex Augustino in epistola ad Madaurẽses, Sophronio, Leone Papa, & Ioanne Chrysostomo, in demonstratione, quod Christus Deus sit aduersus gentiles. Nam qui ducebantur (inquit) qui contempti erant, & vincti, vbi defuncti sunt, regibus ipsis erant magis venerabiles, etiam Romæ, quæ Vrbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra piscatoris, & pellionis currunt & reges, & præsides, & milites, &c. Bertrada Romã venit adoratura ad limina Apostolorum anno DCCLXX. Vrspergensis in chronico, & Annales Frãcorum. Golfridus abbas Bedæ & presbyter Romam orationis gratia profectus, in itinere obijt. Beda lib. II de ratione temporũ. Grodegannius Romã ad martyrũ sepulchra oratũ ꝓfectus est, cap. XI. de eius vita. Carolus Magnus intra annos XLVII. quater Romã ad vota persoluẽda, & orandũ profectus est. Eginardus. Vilitaldus Hierosolyma, & terrã sanctã visitauit. Stedelius. Ex Francia multi nobiles Romã orandi gratia ꝓfecti sunt. Sub Leone Isauro. Addo. Multos amore diuino inflatos ex Anglia Romam abijsse, & religionis ergò tonsurã clericalem accepisse, refert Bedas de ratione temporum, & Addo sexta ætate. Haymo super epist. ad Romanos: Nunc ad tumulum Piscatoris flectunt genua Imperatores, & super euangelia. Eorum peregrinationem cõmemorat, qui ex Britãnia voti caussa Hierosolyma proficiscebantur. Solebant obsessos à dæmonibus ad loca sacra sanctorum martyrum ducere, & à Deo sanctorum precibus liberationẽ impetrare. Annonius lib. V. cap. XXX. de reb. gestis Francorum. Rabanus in admonitione ad populum, Rugiunt dæmones iuxta sepulchra, & iuxta reliquias sanctorũ.

FINIS opusculi de ritu sepeliendi, & de cœmeterijs.

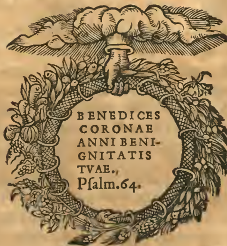
ONVPHRII PANVINII VERONENSIS FRATRIS EREMITAE AVGVSTINIANI,

INTERPRAETATIO MVLTARVM VOCVM ECCLESIASTICARVM, QVAE OBSCVRAE VEL BARBARAE VIDENTVR.

Item de Stationibus Vrbis Romæ, libellus.

COLONIAE,
APVD MATERNVM CHOLINVM.
M. D. LXVIII.

Cum gratia & Priuilegio Cæs. Maiestatis.